

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinový a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

Loretánská zahrada (Praha 1, Hradčany)

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Radka Boumová

Vedoucí práce: doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Loretánská zahrada (Praha 1, Hradčany) vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne 11. dubna 2014

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc., vedoucímu své diplomové práce ze jeho odborný dohled při zpracování práce. Velký dík také patří mým rodičům Ludmile a Josefu Boumovým a mému příteli Aleši Keilovi za jejich podporu při mém studiu.

Souhrn

V Praze se nachází mnoho památek zahradního umění, avšak mnohé z nich již v povědomí lidí nejsou. Jednou takovou je právě Loretánská zahrada v Praze na Hradčanech., která je již léta uzavřena veřejnosti, i přesto, že se nachází ve velmi atraktivní lokalitě Hradčan v blízkosti Pražské hradu. Část zahrady však v dnešní době využívá nedaleká Škola Jaroslava Ježka pro zrakově postižené děti, ale rozhodně nevyužívá potenciál, který by jim zahrada mohla nabídnout.

Proto byl vytvořen návrh na obnovu této zahrady. Ta by měla poskytovat nové místo odpočinku jak pro Pražany, tak i pro turisty, a zároveň by měla sloužit zrakově postiženým lidem. Návrh byl vytvořen tak, aby respektoval historické hodnoty zahrady a jejího okolí, ale sloužil i novým účelům. Díky obnově zahrady by se alespoň naskytl nový úhel pohledu na nejvýznamnější památku v okolí zahrady – pražskou Loretu. Obnova historických zahrad je velmi důležitá pro to, aby byl člověk seznámen s dědictvím, které nám zde historie zanechala, a proto by neměly památky zahradní tvorby upadnout v zapomnění. Při obnově však nelze počítat s úplnou rekonstrukcí, protože prameny, ve kterých by byla zahrada zdokumentována, se někdy velmi těžko hledají. Navíc se v průběhu doby změnily i nároky obyvatel a po zahradách požadují jiné funkce. V případě nedohledání potřebných pramenů, by měla být snaha navrátit odkaz alespoň částečně.

V rámci této práce bylo sepsáno několik kapitol o historii daného místa, principech tvorby barokních zahrad, o obnově historických zahrad a také o tvorbě zahrad pro zrakově postižené. Před samotným návrhem byla zahrada navštívena a bylo provedeno několik analýz, na jejichž základě byl vytvořen návrh. Jelikož o zahradě mnoho pramenů neexistuje, byla navržena právě jako zahrada s odkazem na minulost s tím, že navíc upozorňuje i na další památky v okolí. Vedle toho se také zaměřuje na lepší vyžití zrakově postižených dětí v jedné části zahrady.

Projekt je pojat jako návrhová studie a snaží se poukázat na to, jak by zahrada mohla vypadat a jaké by mohla mít využití. Pro realizaci by bylo nezbytné sepsání projektové dokumentace.

Klíčová slova: Loretánská zahrada, obnova historických zahrad, zahrada pro zrakově postižené, poutní cesta do Hájků, Praha.

Summary

There are many relics of the garden art in Prague, but many of them are no longer in a mind of people. One of them is Loreto garden in Praha – Hradčany, which is closed for public for many years despite the fact that it's in a very attractive location close to Prague Castle. One part of the garden is used by Jaroslav Ježek's School for visually disabled children, which is not far from the garden, but it doesn't use a potential that this garden offers to it.

And that's the reason, why this design for garden restoration was created. Garden should offer a new resting place for people of Prague as well as for tourists and it should also help visually disabled people. This design was created with a respect of historic values of the garden and its surroundings, but it also offers a new way of using. With new restoration there will be a new perspective on the most important sight of this area – Prague Loreto. Restoration of historic garden is very important for people to be familiar with a legacy that history has left us here and therefore relics of garden art shouldn't be forgotten. When restoring, the garden can't be expected to be fully restored as original, because sources, in which a garden was documented, are sometimes really hard to find. Also demands of the population have changed over time and people require new functions of the garden. In case of not finding all the necessary sources, there should be at least attempt to return a reference partially.

As a part of this labor, several chapters were written about history of this area, about creation of baroque gardens, about restoration of historic gardens and also about creating of gardens for visually disabled people. Garden was visited and few analyzes were made before creating that design, that was carried out of these analyzes and visit. There aren't many historical sources about this garden and therefore garden was designed just with a reference to the past with extra attention to other sights of this area. In addition, it also focuses on better facilities for visually disabled children in a certain part of the garden.

This labor was written as a design study and tries to point out how Loreto garden could look like and what functions it could have. For realization it would be necessary to create a project documentation.

Key words: Loreto garden, historic gardens restoration, garden for visually disabled people, pilgrimage route to Hájků, Prague.

Obsah

1. Úvod.....	7	3.4.1. Lidé se zrakovým postižením	28
2. Cíl práce	7	3.4.2. Tvorba zahrad pro zrakově postižené.....	29
3. Literární přehled.....	8	3.4.3. Škola Jaroslava Ježka	30
3.1. Historie místa	8	4. Zhodnocení podkladových údajů	31
3.1.1. Praha v době baroka.....	8	4.1. Popis místa	31
3.1.2. Vývoj okolí Loretánské zahrady	9	4.2. Metodický postup	31
3.1.3. Historie katastrálních území zahrady	9	4.3. Podkladové materiály	32
3.1.4. Historie budov v okolí Loretánské zahrady	12	5. Vlastní projekt	33
3.1.4.1. Pražská Loreta a kostel Narození Páně	13	5.1. Analýza současného stavu.....	33
3.1.4.2. Malý Černínský dům.....	13	5.1.1. Základní údaje	33
3.1.4.3. Kaple svaté Barbory.....	14	5.1.2. Vymezení řešeného území	33
3.1.4.4. Trauttmansdorfský palác.....	14	5.1.3. Přírodní charakteristiky řešené lokality.....	33
3.1.4.5. Hradčanský domeček	15	5.1.4. Současný stav řešeného území	34
3.1.4.6. Bývalý konvent voršilek a kostel svatého Jana Nepomuckého	15	5.1.4.1. Majetko-právní vztahy	34
3.1.4.7. Kapucínský klášter a kostel Panny Marie Andělské.....	16	5.1.4.2. Současný stav celku	34
3.1.4.8. Černínský palác.....	17	5.1.4.3. Prostorový rozbor.....	34
3.1.4.9. Trauttmansdorfský dům	18	5.1.4.4. Kompoziční rozbor.....	34
3.1.4.10. Kolowratský dům.....	18	5.1.4.5. Současný stav vegetačních prvků.....	35
3.1.4.11. Dům Šlikovský.....	18	5.2. Návrhová část.....	35
3.1.4.12. Dům U Černého vola	18	5.2.1. Koncept	35
3.1.4.13. Dům U Červené hvězdy	18	5.2.2. Návrh kácení	36
3.1.4.14. Vrbovský palác	19	5.2.3. Studie.....	36
3.1.4.15. Traunovský dům	19	5.2.4. Použitý rostlinný materiál	36
3.1.4.16. Na Koženém vrchu neboli Starý Renthaus	19	5.2.5. Navržené úpravy v řešeném území	38
3.1.4.17. Dům říšské dvorské kanceláře	19	5.2.5.1. Terénní práce.....	38
3.1.4.18. Hrzánský palác	20	5.2.5.2. Cestní síť	38
3.1.5. Osobnosti žijící v okolí	20	5.2.5.3. Dlažba.....	38
3.1.6. Poutní cesta z pražské Lorety do Hájku.....	21	5.2.5.4. Schody.....	38
3.2. Baroko a barokní zahrada	24	5.2.5.5. Mobiliiář.....	39
3.3. Obnova památek zahradně-architektonické tvorby.....	26	5.2.5.6. Prvky pro zrakově postižené	39
3.4. Zahrady pro zrakově postižené	28	5.2.5.7. Stavební prvky.....	39
		5.2.6. Plánovaný provoz zahrady	40
		5.2.7. Ekonomické zhodnocení návrhu	40

6. Diskuze	41
7. Závěr	41
8. Přehled použité literatury	42
9. Samostatné přílohy.....	45

1. Úvod

V Praze se najde mnoho památek zahradního umění, avšak některé z nich již upadly v zapomnění. Jednou takovou je prostor Loretánské zahrady na Hradčanech, která, i přesto, že je ve velmi atraktivní lokalitě a v sousedství mnoha významných památek, je již léta zavřená a nepřístupná pro veřejnost. Její součástí je zároveň plocha, kterou využívá sousední Škola Jaroslava Ježka pro zrakově postižené, ale potenciál zahrady zdaleka nevyužívá, protože umístění několika laviček a tří herních prvků není pro děti zdaleka dostačující.

Ze všech těchto důvodů byl vytvořen návrh na její obnovu, který by respektoval jak minulost samotné zahrady a přilehlých památek, tak poskytoval nové místo odpočinku a zároveň poskytoval zajímavější a podnětější prostředí pro zrakově postižené žáky Školy Jaroslava Ježka.

Obnova historických zahrad je velmi důležitá pro to, aby byl člověk seznámen s dědictvím, které nám zde historie zanechala, a proto by neměly památky zahradní tvorby upadnout v zapomnění. Při obnově však nelze počítat s úplnou rekonstrukcí, protože prameny, ve kterých by byla zahrada zdokumentována, se někdy velmi těžko hledají. Navíc se v průběhu doby změnily i nároky obyvatel a po zahradách požadují jiné funkce. V případě nedohledání potřebných pramenů, by měla být snaha navrátit odkaz alespoň částečně.

2. Cíl práce

Loretánská zahrada je již dlouhou dobu uzavřena veřejnosti a před sanací v roce 2010 byla ke všemu ve velmi zanedbaném stavu. Cílem práce je shromáždit materiály o vývoji nejen samotné zahrady, ale i okolí, dále pak materiály o tvorbě barokních zahrad, obnově historických zahrad a o zahradách tvořených pro zrakově postižené. Dalším krokem je zhodnocení současného stavu Loretánské zahrady a posledním nejdůležitějším krokem je vytvořit na základě vypracovaných analýz návrh na obnovu zahrady s přístupem veřejnosti a zároveň zahrnout navazující zahradu pro zrakově postižené.

3. Literární přehled

3.1. Historie místa

3.1.1. Praha v době baroka

Historie daného místa byla nejvíce ovlivněna architekturou z období baroka. Název baroko vznikl z italského barocci, tj. podivný, kterým byly označovány odchylky nově vznikajícího výrazu architektury v některých dílech italské renesance druhé poloviny 16. století. V 17. a 18. století se baroko stává slohem ovládajícím Evropu. Do Prahy přicházejí jeho první signály ještě v době před Bílou horou. Během dlouhé doby vývoje zde prochází třemi vývojovými etapami. Rané baroko, někdy také zvané jezuitské, ovládá pražskou tvorbu do devadesátých let 17. století. Baroko vrcholně probíhá do čtyřicátých let 18. století. Po něm následuje období baroka pozdního, jehož závěrečná fáze se nazývá rokoko (Staňková a kol., 1991).

V celkovém průběhu barokního slohu jsou výrazné dvě tendence přetvářející sloh do dvou odlišných podob, a to jednak klasicizující, ovlivněná francouzským a vídeňským barokem, střízlivá a strohá, a jednak dynamická, vlašská, plná smyslnosti, citů a vznětů. Ve smyslu dynamické linie spěje vývoj k stále větší složitosti hmotové i prostorové, často vznikající pronikem různých geometrických útvarů. Výsledné působení je zde založení na střídání konvexních a konkávních křivek a ploch, na přehodnocení renesanční tektoniky, vystupňování napětí, střídání světla a stínů, barevných kontrastů a účinnosti malby a plastiky. Klasicizující baroko čerpá své poučení z renesance a její myšlenky ještě dále teoreticky a prakticky rozvádí. Přes svou protichůdnou povahu jsou však oba směry zajedno ve vytváření monumentálního prostoru, který má mocně působit na cit člověka. V 17. a 18. století se uplatňují oba směry souběžně a převahou toho či onoho (Staňková a kol., 1991).

Barokní stavitelství přejímá všechny již v minulosti užívané stavební techniky. Tvorbu charakterizuje časté použití cihel a malty. Obvykle je silnou vrstvou malty omítáno masivní zdivo z cihel nebo kamene i zdivo smíšené. Omítky jsou bohatě zdobené architektonickými články, modelovanými uvnitř i vně stavby z téhož materiálu. Zkušení mistři štukatěři vytvářejí přebohatý vzorník architektonických tvarů i detailů. Významným prostorovým činitelem je opět klenba, ale nově pojatá. Barokní prostory jsou uzavírány nejrůznějšími typy kleneb, ať českou klenbou, kupolí, klenbou valenou s lunetami, klášterní klenbou nebo klenbou křížovou. Velmi často však barokní mistři vytvářejí novou klenbu složitými klenebními proniky (Staňková a kol., 1991).

Porážka stavů u nás vložila po Bílé hoře velkou moc do rukou katolíků. Již v roce 1627 bylo katolické náboženství jako jediné přípustné v zemi. Nekatolíci museli odejít z veřejných funkcí a úřadů a nebylo jim nadále propůjčováno městské právo. Kdo nepřestoupil na víru, byl vyzván k opuštění země (Staňková a kol., 1991).

V průběhu třiceti válečných let se vnější vzhled Prahy příliš nezměnil, město samo se však vylidnilo. Přichází nová, cizí, válkou zbohatlá šlechta, jezuitům je dána moc. Současně v této době ustupuje Pražský hrad ze slávy rezidenčního sídla a stává se vedlejším sídlem Habsburků. Město je nuceno smířit se s provinčním údělem. Ubývá nejen obyvatel, ale i domů, což způsobily velké pobělohorské majetkové přesuny. Tehdy byly totiž lacino vykupovány domy a slučovány městské parcely pro reprezentační záměry pobělohorských vítězů. Obležení Prahy Švédy v roce 1648 podnítilo Habsburky k proměně města v jednu velkou barokní pevnost. Bylo však přirozené, že velkou část nákladů na výstavbu nových rozsáhlých hradeb neslo samo město. Ještě koncem 17. století působí vlastní měšťanská zástavba ve srovnání s bohatými a náročnými stavbami církve chudě. Teprve v posledním desetiletí 17. století se stavební aktivita města opět zvyšuje (Staňková a kol., 1991).

Díky mnohým vynikajícím architektům sochařům a malířům dochází k umělecké proměně města. Souhra všech výtvarných disciplín mění vnější obraz města a nepředstavitelně zkvalitňuje vzhled jeho intimních i monumentálních prostorů. Vedle řady paláců a zahrad jsou budovány četné barokní novostavby kostelů i přestavovány mnohé starší kostely středověké. A teprve v této době se současně rozvíjí i měšťanská výstavba, která je ve většině případů vázána na rozvrh starých gotických parcel (Staňková a kol., 1991).

Při válce o dědictví rakouské po smrti Karla VI. je opět, již po kolikáté, postižena Praha. Byla okupována v letech 1741 – 1742 a znovu obléhána za sedmileté války v roce 1757, což se nenahraditelně odrazilo v jejím obraze. Bylo zničeno mnoho domů a velká část Pražského hradu. Marie Terezie však přikázala provést rozsáhlé opravy a Hrad přestavět v moderní sídlo – začíná jeho velká proměna, sjednocující celou jižní stranu do podoby pozdně barokní, jak ji známe dnes (Staňková a kol., 1991).

3.1.2. Vývoj okolí Loretánské zahrady

Původně se prostranství nynějšího Loretánského náměstí nacházelo za hradbami a leželo při cestě mezi Pražským hradem a Strahovským klášteřem. Archeologové objevili na dnešním Loretánském náměstí křesťanské pohřebiště z 10. – 12. století. Úřad městské části Prahy 1, Loretánské náměstí. [online]. Dne 23. 01. 2014. [cit. 2014-01-23] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-loretanske-namesti.html>>.

Město Hradčany založil jako město poddanské v těsném sousedství Pražského hradu jeho purkrabí Berka z Dubé roku 1321 v místech starého podhradí (Staňková a kol., 1991). Podle písemné zprávy z roku 1370 víme, že prostranství Loretánského náměstí sloužilo v době Karla IV. i jako tržiště. Úřad městské části Prahy 1, Loretánské náměstí. [online]. Dne 23. 01. 2014. [cit. 2014-01-23] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-loretanske-namesti.html>>. V roce 1598 byly Hradčany povýšeny na město královské a sousedství Pražského hradu způsobilo přeměnu města v soubor palácových rezidencí (Staňková a kol., 1991).

Největší zásah do stavebního vývoje způsobil svým palácem Humprecht Jan Černín. Nebylo tehdy snadné získat vhodný pozemek ke stavbě tak rozsáhlého celku, jakým měl být Černínský palác, přesto však byl získán, a to na okraji města (Staňková a kol., 1991). Pohřebiště, základy domů z 16. století i základy kaple svatého Matouše, která byla zbořena v roce 1791, byly ukryty pod dnešní terasou Černínského paláce. Úřad městské části Prahy 1, Loretánské náměstí. [online]. Dne 23. 01. 2014. [cit. 2014-01-23] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-loretanske-namesti.html>>. Po ukončení rekonstrukce Černínského paláce v roce 1936 si jeho nová správní a reprezentační funkce pochopitelně vyžádala řadu provozních a modernizačních zásahů jak v organismu paláce, tak i v jeho okolí. Jelikož terén Loretánského náměstí byl do té doby víceméně přírodní – svažité k Loretě a ke kapucínskému klášteřu, bylo potřebné pro zřízení odstavné a parkovací plochy terén vyrovnat a zpevnit. Architekt Pavel Janák se rozhodl k radikálnímu zásahu – k vložení mohutné vysoké terasy s opěrnou zdí změkčenou volným schodištěm a segmentovým bastionem na jižním konci, kde je v dlažbě naznačen symbolicky půdorys zbořené kaple sv. Matouše. Tato funkční úprava vnesla velmi nepříznivé kompoziční vztahy do prostoru náměstí, kdy byla přerušena bezprostřední vizuální vazba mezi průčelím paláce a Loretou (Staňková a kol., 1991).

3.1.3. Historie katastrálních území zahrady

Parcely dnešní Loretánské zahrady v jednotlivých etapách měnily své majitele, tedy majitele Malého Černínského domu a Trauttmannsdorfského paláce (Vlček a kol., 2000). Dnešní stav je výsledkem proměny území z hospodářského zázemí Malého Černínského domu, přes etapu scelení pozemků po založení ovocného sadu v rámci káznice Trauttmannsdorfského paláce, až po několik desetiletí provozovaného výrobního zahradnictví se skleníky a paňíky. Městská část Praha 1, Loretánská zahrada. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/investicni-zamery-10464.html>>.

Dnešní Loretánská zahrada sloužila nejprve jako zázemí původního zaniklého středověkého objektu a později jako zázemí a zahrada pro Malý Černínský dům, které zahrnovalo jízďárnu, konírnu a salu terrenu vybudované Františkem Maxmiliánem Kaňkou po roce 1720 (Vlček a kol., 2000). V komplexu byla také kočárová kolna, stáj a užitková zahrada. Bohužel však ani jednu ze zmíněných staveb nelze lokalizovat. Při popisu majetku v roce 1790 je stále uvedena jízďárna a kočárová kolna. Městská část Praha 1, Loretánská zahrada. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/investicni-zamery-10464.html>>. Podle I. vojenského mapování (josefského), jehož výřez je znázorněn na obr. 1 a které bylo v této době vytvořeno, jsou však pozemky označeny jako užitková zahrada. Tato zahrada také měla mnohem větší rozlohu než dnes – zasahovala totiž na místa, kde byl v roce 1896 vystavěn komplex, který sloužil jako vojenský soud a věznice a jehož součástí byl i Hradčanský domeček, a zahrada hraničila se zahradou kapucínskému klášteřu. Na zahradě je rovněž znázorněna budova v jižní části, která měla pravděpodobně hospodářskou funkci. Také zabírala severní část nádvoří dnešního Trauttmannsdorfského paláce.

Obr. 1. I. vojenské mapování.

***** hranice zahrady

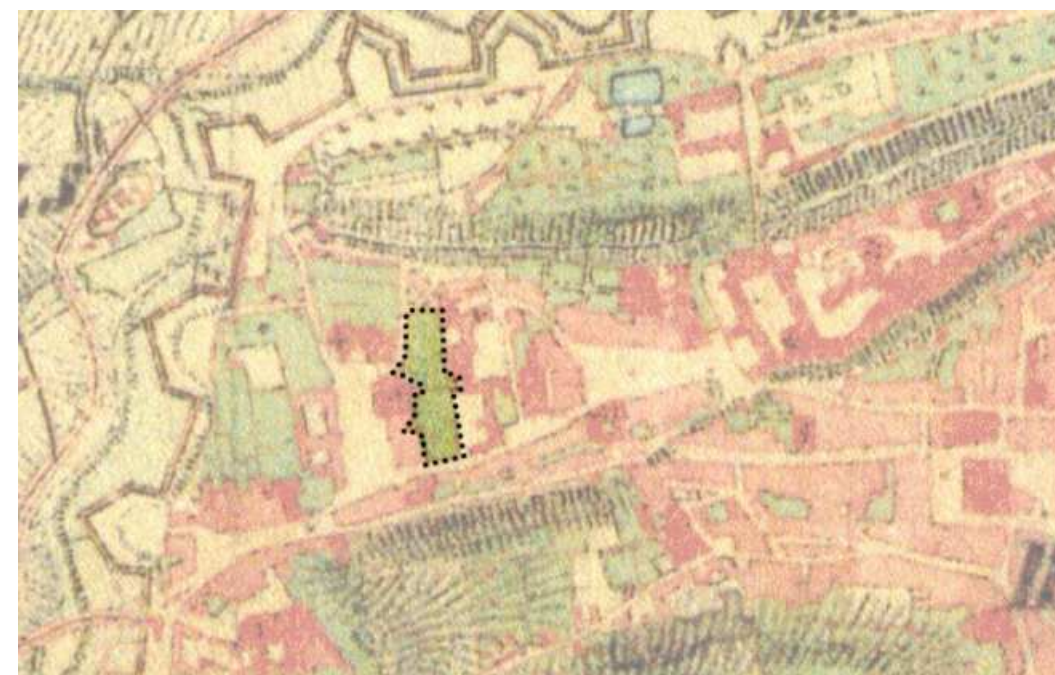
Laboratoř geoinformatiky ÚJEP, I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 107 [online]. Dne 15. 02. 2014 [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=500&lang=cs&z_width=800&z_newwin=0&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c107>

Jízdárna v místech dnešní Loretánské zahrady je pak zmiňována ještě v letech 1814 – 1816. V roce 1834 prohlížela dům komise, která zjistila velmi špatný stav jakéhosi zahradního stavení, které navrhla zbořit. O jedenáct let později, v roce 1845 byla stará jízdárna zbořena, ale přestavba se neuskutečnila v plném rozsahu a celý objekt včetně pozemků získala donucovací pracovna sídlící v sousedním Trauttmansdorfském paláci. Během doby (1806 – 1833), kdy byl Trauttmansdorfský palác přeměňován na činžovní dům a později na již zmíněnou donucovací pracovnu, se práce dotkly nejen vnitřní dispozice celého objektu a výstavby nového dvorního objektu, ale i zahrady, jejíž terasovitá zahrada byla přeměněná na užitkový sad pro donucovací pracovnu, v němž nápadně a několikanásobně převažovaly švestky (Vlček a kol., 2000). Toto je zřejmě jediná historická zmínka o podobě zahradních úprav území, které se rozkládá mezi Loretou, Malým Černínským domem a Trauttmansdorfským palácem. Ze stejné doby také pochází nová ohradní zeď směrem do Loretánské ulice. Městská část Praha 1, Loretánská zahrada. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/investicni-zamery-10464.html>>.

Jak je patrné na výřezu II. vojenského mapování (Františkovo) z let 1836 – 1852 (obr. 2), tak zahrada je stále označována jako užitková, ale její plocha se od dob I. vojenského mapování změnila

– stále zabírala plochu komplexu vojenského soudu a věznice, ale již k zahradě nepatřila plocha, která dnes tvoří nádvoří Trauttmansdorfského paláce.

Obr. 2. II. vojenské mapování.

***** hranice zahrady

Laboratoř geoinformatiky ÚJEP, II. vojenské (Františkovo) mapování – Čechy, mapový list 0_8_II [online]. Dne 15. 02. 2014 [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=500&lang=cs&z_width=800&z_newwin=0&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_8_II>

Na výřezu III. vojenského mapování (Františko-josefského) z let 1877 – 1880 je patrné, že zahrada od dob II. vojenského mapování prakticky svou rozlohu nezměnila, což je znázorněno na obr. 3.

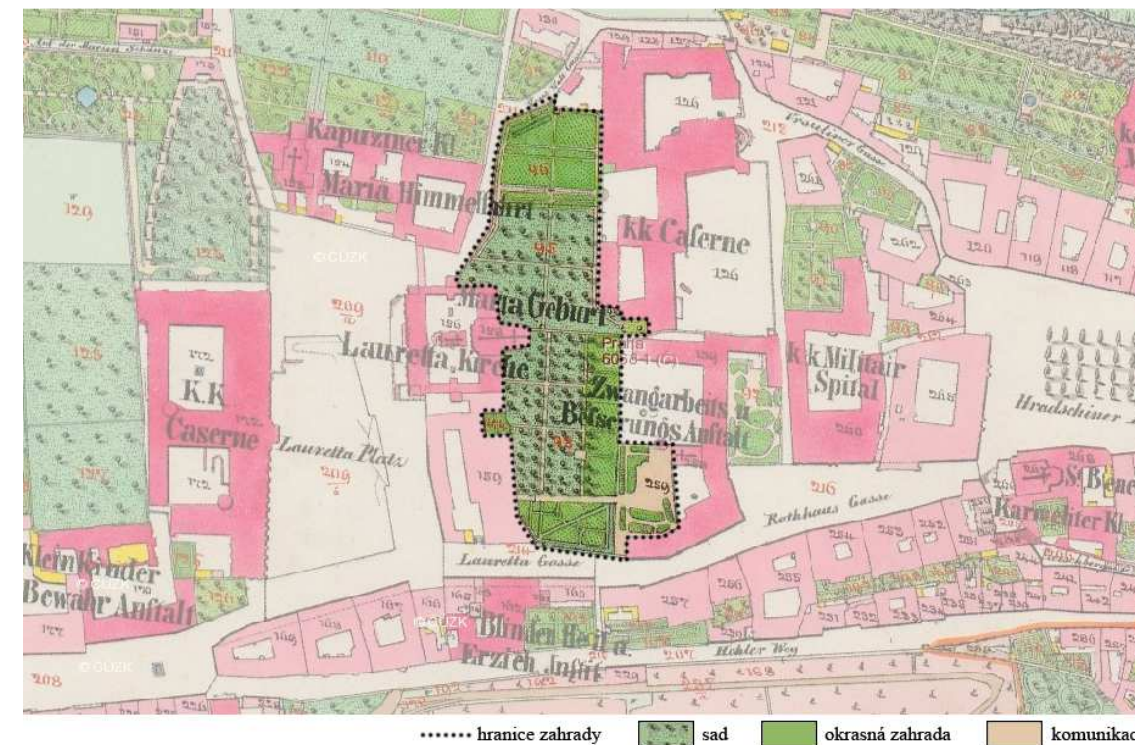
Obr. 3. III. vojenské mapování.

Archivní mapy ÚAZK, III. vojenské mapování [online]. Dne 15. 02. 2014 [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://archivnimapy.cuzk.cz/mapy/map.phtml?dg=topo_Klad0,topo3v75_01&me=-1176871,-1736953.731346,13508,-735654.268646&language=cz&config=3v&resetsession=ALL>

Nejpodrobněji je zahrada zachycena až na mapách Stablního katastru z let 1826 – 1843 díky jejich podrobnějšímu měřítku (1:2880). Výřez těchto map je znázorněn na obr. 4. Je zde patrné, že zahrada má plochu podobnou té z dob III. vojenského mapování – stále zabírá plochu komplexu vojenského soudu a věznice, avšak přibyla menší plocha, která tvoří jižní část nádvoří Trauttmansdorfského paláce. V mapách Stablního katastru je také rozlišeno využití ploch zahrady – většinu plochy tvoří sad, který je na severní, jižní a části východní strany obklopen okrasnými parterey. Obě tyto plochy jsou doplněny komunikacemi, které jsou znázorněny odlišnou barvou.

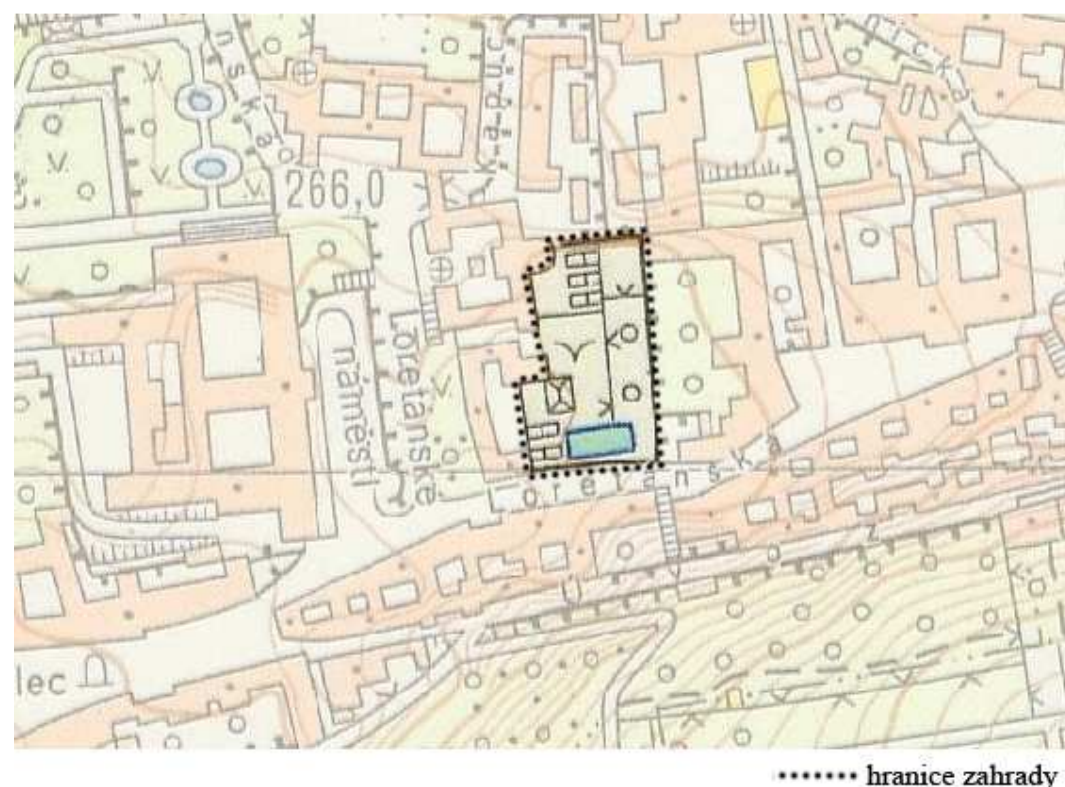
Obr. 4. Mapy Stablního katastru.

Archivní mapy ÚAZK, Stablní katastr [online]. Dne 15. 02. 2014 [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://archivnimapy.cuzk.cz/mapy/map.phtml?dg=co_rastr_1000k,MCR500_op.P_COCM_u&me=-958775.556739,-1282635.97206,-400169.80851,-872110.327503&language=cz&config=cio&resetsession=ALL>

Posledním velkým zásahem do zahrady byla výstavba požární nádrže v době 2. světové války (Staňková a kol., 1991). Tato nádrž je patrná na poválečných vojenských topografických mapách (obr. 5.), které byly vydávány v letech 1951 – 1971. Na těchto mapách je také zahrada znázorněna jako užitková, ve které jsou vyznačeny skleníky.

Obr. 5. Topografická mapa S-1952.

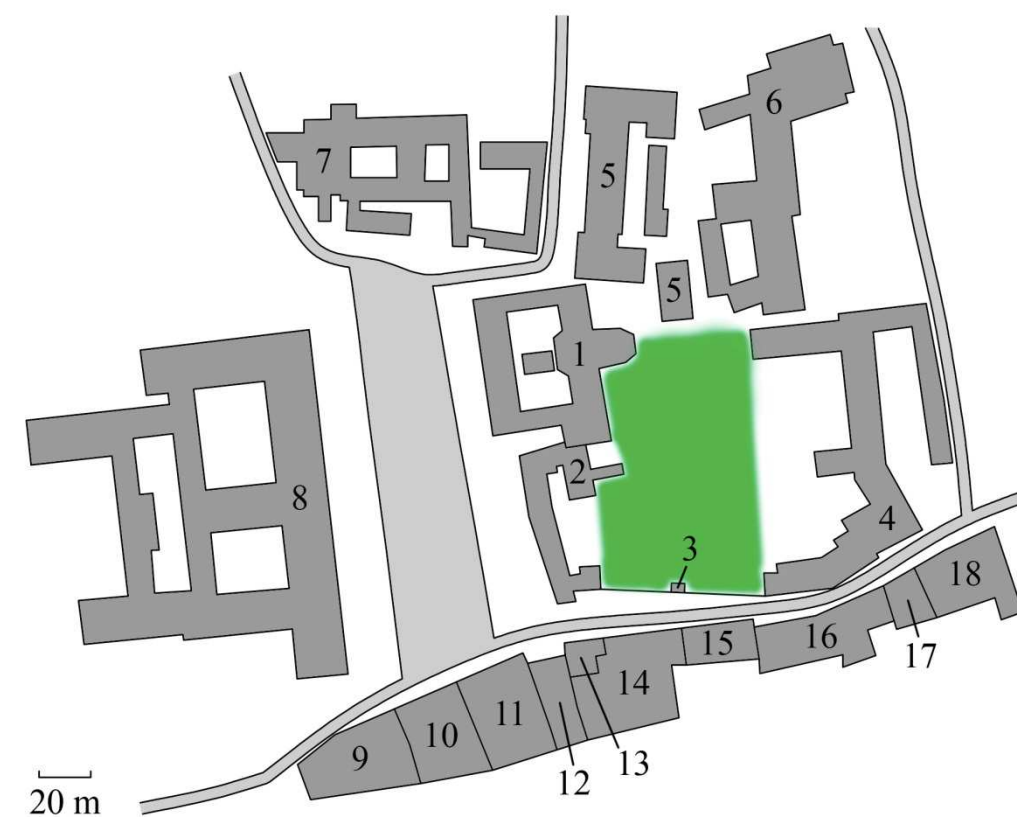

Archivní mapy ÚAZK, Topo S-1952 [online]. Dne 15. 02. 2014 [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://archivnimapy.cuzk.cz/mapy/map.phtml?dg=topo_csr1&me=-953246.202901,-1587510.7158599999,-94531.42082800006,-865194&language=cz&config=topos&resetsession=ALL&resetsession=ALL>

3.1.4. Historie budov v okolí Loretánské zahrady

Jelikož se Loretánská zahrada nachází v zastavěném území, jsou na obr. 6 znázorněny budovy, které se v jejím okolí nacházejí, a v následujících kapitolách je popsána jejich historie.

Obr. 6. Budovy v okolí Loretánské zahrady.

■ Loretánská zahrada	9 - Trauttmansdorfský dům
1 - Loreta a kostel Narození Páně	10 - Kolowratský dům
2 - Malý Černínský dům	11 - Šlikovský dům
3 - kaple sv. Barbory	12 - Dům U Černého vola
4 - Trauttmansdorfský palác	13 - Dům U Červené hvězdy
5 - Hradčanský domeček	14 - Vrbovský palác
s bývalým vojenským areálem	15 - Traunovský dům
6 - bývalý konvent voršilek	16 - Na Koženém vrchu
a kostel sv. Jana Nepomuckého	(Starý Renthau)
7 - kapucínský klášter a kostel	17 - Dům říšské dvor. kanceláře
Panny Marie Andělské	18 - Hrzánský palác
8 - Černínský palác	

3.1.4.1. Pražská Loreta a kostel Narození Páně

Pražská Loreta je stavebně nejstarší a nejčlenitější z českých Loret. Základ každé lorety tvoří svatá chýše, malá hranolovitá stavbička, napodobující podle legendy domek, v němž kdysi žila Panna Marie v palestinském Nazaretu, anděly přeneseny do italské Lorety. Podle jeho pak byly budovány tyto stavby od 16. století v celé katolické Evropě a staly se nejrozšířenějším typem poutního místa (Staňková a kol., 1991).

Pražská Loreta byla postavena na místě domů opuštěných pobělohorskými emigranty a zaujala své místo ve spodní východní polovině náměstí, čelem přímo proti mohutnému Černínskému paláci, a později byla se sousedícím kapucínským klášteřem spojena visutou chodbou (Staňková a kol., 1991).

Přitažlivou částí Lorety se stala klenotnice, v níž je uloženo liturgické nádobí a šperky ze 17. a 18. století. Loreta však proslula i kouzelnou zvonkovou hrou od hodináře Petra Naumanna, umístěnou v roce 1694 ve věži hlavního průčelí. Tato věž nad hlavním portálem vstupu, dominující celému souboru, je nejen optickým poutačem, ale i nositelem proslavené zvukové kulisy (Staňková a kol., 1991).

Dlouhodobá výstavba Lorety začíná zbudováním Svaté chýše (Staňková a kol., 1991). Základní kámen byl položen roku 1626 a Svatá chýše byla již příštího roku stavebně dokončena. Místo reliéfních mramorových desek, jako u italské předlohy, loretánskou kapli zprvu zdobily zřejmě jen chiaroscurové malby, jak vyplývá z popisu, v němž se hovoří o "vyobrazeních černou barvou" (Vlček a kol., 2000). Sochařsky obohacená do dnešní podoby však byla teprve po roce 1640 (Staňková a kol., 1991). Další výstavba probíhala v letech 1631 – 1646, na níž se postupně podíleli architekti Giovanni Battista Orsi, Andrea Allio a Silvestre Carlone st. Během této doby byly postaveny ambity spolu s věží. Znovu se na Loretě pracovalo po roce 1660 – zednický mistr z Pohořelce Hans Georg Gottwieck omítl "horní štok", vyhloubil ve stěnách výklenky pro zpozděnice, chodby vydláždil šestihrannými dlaždicemi a vybudoval i výklenkové kaple, které však s pozdějšími přestavbami zanikly. Až po roce 1664 došlo i na změnu původní vnější dekorace loretánské kaple, kterou poté začal zdobit štuky Giacomo Agosto. Ten však na sjednanou práci nestačil, stejně jako další štukatér Giovanni Battista Colombo. Vnější štukovou výzdobu kaple dokončil teprve Giovanni Bartolomeo Cometa. Další stavební práce probíhaly od roku 1685, kdy stavitel Jan Jiří Mayer budoval nárožní kapli vpravo v průčelí, kam měla být umístěná gotická socha Piety. V roce 1687 byla dokončena druhá, symetricky umístěná protějšková kaple vlevo. V roce 1691 byla vybudována další dvojice nárožních kaplí, umístěných tentokrát v zadní části ambitu. Roku 1701 byla dokončena přístavba budovaná vpravo od střední věže a vnější stavba byla vyzdobena trojicí soch, tehdy vytažených a osazených na průčelí. O devět let později, roku 1710, byla zbořena stará

kaple svatého Antonína a v následujících měsících ji nahradila prostornější kaple, která byla dokončena roku 1711 a jejímž stavebním mistrem byl Kryštof Dientzenhofer. Ten také roku 1717 dokončil novou protilehlou kapli, která nahrazovala původní kapli svatého Františka a položil základní kámen k novostavbě poslední výklenkové kaple, zasvěcené Narození Páně. Rozšíření však nebylo dostačující, a proto roku 1722 byla s Kryštofem Dientzenhoferem uzavřena nová smlouva na rozšíření kaple Narození Páně a na výstavbu nového průčelí Lorety. Jelikož však Kryštof Dientzenhofer za nedlouho zemřel, povinnosti převzal jeho syn Kilián Ignác Dientzenhofer. Do poslední fáze výstavby Lorety spadá jak třetí rozšíření svatyně Narození Páně, tak zvýšení ambitů. Stavebním mistrem nového loretánského kostela byl Jan Jiří Aichbauer a hrubou stavbu dokončil roku 1735, ale ještě v dalších dvou letech pokračovalo vnitřní vybavování. Poslední významnou loretánskou stavbou byla úprava ambitů, protože klenby se ocitly ve špatném stavebním stavu, a tak je před rokem 1750 Kilián Ignác Dientzenhofer dokončil. Tím se umělecký vývoj Lorety uzavřel a v následujících desetiletích měly doložené práce již jen charakter obnov. Další velké zásahy proběhly až po roce 1953, kdy byla zřízena nová pokladnice v prvním patře průčelí budovy. Celková rekonstrukce byla dokončena v roce 1962 a po roce 1989 byla nově zákonem předána vlastnická práva k Loretě kapucínům, kteří zde předtím vykonávali jen duchovní správu (Vlček a kol., 2000).

Loretánský komplex sestává z patrových ambitů, které v rozích a uprostřed bočních křídel doplňují kaple. Ambity obklopují dvůr, v jehož středu stojí Svatá chýše, po stranách doprovázena obrovskými kašnami. V průčelí se ambit rozšiřuje o prostory s pokladnicí a průčelní věž se zvonkohrou, v zadním křídle jsou umístěny depozitáře a sakristie ke kostelu Narození Páně, který zadní křídlo ambitu přetíná (Vlček a kol., 2000). Vstupní portál odpovídá hlavní ose symetrie celého souboru, přes ústřední Svatou chýši až k ose dozadu zasunutého kostela Narození Páně. Osu symetrie, a tím i význam ústřední stavby zdůrazňují navíc dvě, již zmíněné, plasticky bohaté kašny (Staňková a kol., 1991).

3.1.4.2. Malý Černínský dům

Stavba předcházející dnešní rozlehlý objekt se v pramenech poprvé objevuje již v roce 1383. Zástavba nepochybně z větší části zanikla za husitské revoluce, protože po delší době se objevující zápis z roku 1483 zmiňuje stále ještě pusté městiště, tehdy darované městem k výstavbě domu. Velký požár Malé Strany a Hradčan zničil nepochybně i nově postavené pozdně gotické objekty, které zůstaly do roku 1562 pusté. Ve zmíněném roce bylo městiště rozděleno do tří částí a postupně předáno hradčanským měšťanům k užívání a výstavbě nových domů. V roce 1584 stále doposud pustá místa a současně také spáleniště v sousedství koupil Jakub Menšík z Menštejna. Vybudoval zde stavbu, která však podle ceny nebyla zvlášť výstavná. Další majitelé patrně neprovedli žádné úpravy, protože v roce

1624 cena místa ještě poklesla. V témže roce dům koupil Lukas Wagner, který hned nechal starý objekt zbořit, aby mohl začít s novostavbou od základů. Patrně od něho pocházejí konstrukce, které dnes tvoří hloubkové severní křídlo a výrazně se odlišují od dalších částí tloušťkou zdí. V roce 1708 domy a parcely kolem získal Jan Jakub Majer a popisy zmiňují v domě vedle jízdárny ještě šenk, palírnu a prádelnu. Objekt však novému majiteli nepostačoval, a tak v roce 1712 požádal obec o kus pozemku k rozšíření. O šest let později, v roce 1718, koupila dům Marie Markéta z Valdštejna jako poručnice svého mladšího bratra Františka Josefa Černína z Chudenic. Nedlouho po roce 1720 se začalo s obsáhlou přestavbou domu, vedenou Františkem Maxmiliánem Kaňkou, který byl v té době černínským architektem. V průběhu let se komplex postupně opravoval a přestavoval, avšak v pramenech byly stále zmiňovány byty pro černínské úředníky, stáje a jízdárna. V roce 1833 mělo dojít podle nařízení magistrátu k velké obnově domu, ale Černínové zřejmě neměli chuť vkládat finanční prostředky do stavby, s níž do budoucnosti nepočítali, a tak bylo zažádáno o povolení vyčlenit malý majorátní dům z černínského fideikomisu. Po roce 1860 došlo k celkové obnově, která však není blíže dokumentována, v roce 1948 proběhla celková obnova podle památkových zásad a poslední drobná úprava proběhla v roce 1964 (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.3. Kaple svaté Barbory

Barokní kaple byla údajně postavena v průběhu let 1725 – 1730 architektem Františkem Maxmiliánem Kaňkou. Ten tuto drobnou výklenkovou kapli postavil na náklad hraběte Štěpána Kinského (Vlček a kol., 2000).

Její výstavba se váže legendě, podle níž byli někde na tomto místě roku 1512 naraženi na kůl dva loupeživí rytíři, bratři Chlévcové, z nichž jeden zemřel hned po naražení na kůl, druhý až po několika pokusech a přestáté noci, kdy se kůl zlomil a odsouzenec se doplazil ke kostelu svatého Benedikta. Jen zásluhou Hájka z Libočan se v příběhu objevila svatá Barbora, o níž ve Starých letopisech není ani zmínka. Podle nově vytvořené pověsti zemřel druhý z bratrů po zpovědi, z níž vyplynulo, že se vždy modlíval ke svaté Barboře a teprve údajně na její přímluvu byl vysvobozen ze smrti nekající. Pravděpodobnější však bude skutečnost, že svatá Barbora je ochránkyní před smrtí bez zpovědi. Ke zmíněné popravě se vztahuje i výmalba, která je prací Václava Vavřince Reinera, avšak byla několikrát přemalována (Vlček a kol., 2000).

Kaplička ve tvaru půleliptické niky je umístěna ve vysoké ohradní zdi. Niku lemují edikula s flankujícími volnými sloupy, které jsou vytočeny ven a nesou úsek kladí. Sloupy dórského řádu jsou postaveny na vysokém soklu, mají patku, příslušnou část kladí zdobí triglyfy. Fronton je roztržen, zůstaly

z něho jen úseky segmentově vzduť římsy, které směřují šikmo k hlavnímu útvaru. Zde kladí přerušuje výše vybíhající oblouk, na němž je posazen ubíhající nástavec, uprostřed se znakem Kinských v kartuši. Nástavec ukončuje segmentová římsa v koncích se stočenými volutami, pod římsou probíhá glyfování. Vlastní výklenek kaple, chráněný novějším mřížováním, má rovněž bohaté architektonické členění. Stěny rytmezují tentokrát kónicky se zužující pilastry iónského řádu, do kterých jsou zapuštěny pasy konchy. Na zadní stěně vymezené pilastry je plocha pokrytá freskou, zobrazující v horní části svatou Barboru, v dolní zpodobení loupeživého rytíře Chlévce, vpravo na pozadí je vylíčen příběh s odsouzení naraženými na kůl, z nichž jeden se plazí po zemi. Boční osy prolamují niky s mušlemi v konchách, které oddělují profilované římsy (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.4. Trauttmannsdorfský palác

Složitý komplex vytváří dvojici velkých nádvoří – dvě východní křídla uzavírají východní hospodářský dvůr, sevřený ze severu dalším křídlem a z jihu uzavírající stěnou. Do hlavního dvora, který je od západně položené zahrady oddělen jen přízemními novostavbami garáží přiřazených k ohradní zdi, vbíhá vnitřní křídlo s kaplí, na kterou navazovala zeď, původně uzavírající menší jižní dvůr. Severní křídlo probíhá nepravidelně, v části se zachovaly starší konstrukce (Vlček a kol., 2000).

Dnešní palácová stavba vznikla zřejmě na místě sedmi objektů ze 14. století, z nichž některé zcela zanikly a jiné prošly celkovou přestavbou, takže se z nich zachovaly jen drobné fragmenty. Domy měly různou hodnotu – některé byly takřka bezcenné, jiné měly cenu vysokou. Do dnešní doby se ze všech zmíněných objektů zachoval prakticky jen dvouprostorový sklep pod jihovýchodním nárožím dnešního areálu. Komplex měnil během let majitele, až v roce 1604 přešel do majetku Lobkowiczů a v té době došlo také k renesanční přestavbě objektu. Poté objekt prošel opět různými majiteli (Brunšviky, Harrachy a Trčky) až jej v roce 1636 získal hrabě Maxmilián Trauttmannsdorf. V průběhu následujících let došlo k menším opravám a za Jana Josefa Trauttmannsdorfa, od roku 1704, došlo k nové výstavbě. O paláci však mnoho nevíme a přehled o celkové dispozici tak dávají až plány z roku 1791 – hlavní budova tehdy pokračovala jen k výraznému uličnímu zlomu, výše při Loretánské ulici stála sala terrena, na východní straně existoval nový průjezd s asymetrickým dělením. Další objekty stály při dnes již zaniklé zahradě a spolu s vnějším východním a zadním severním křídlem zavíraly dvůr. V roce 1806 Trauttmannsdorfové palác prodali a vzápětí po prodeji proběhly první adaptace, při nichž se měla palácová stavba pozvolna proměnit v činžovní dům. Ofertní řízení na přestavbu vyhráli Karel Duchoslav s Václavem Dubou a práce, které skončily roku 1833, se dotkly nejen vnitřní dispozice celého objektu a výstavby nového dvorního objektu, ale i zahrady. Od roku 1822 se také jednalo o odprodeji

domu fisku, aby zde zřídil donucovací pracovnu a k realizaci transakce došlo až v roce 1830. V roce 1837 byla donucovací pracovna určena jen pro ženy, nad jejichž dozorem získaly správu sestry svatého Karla Boromejského. Její součástí byla také samostatná budova nemocnice, která podle popisu z roku 1850 stála vpravo od vlastní donucovací pracovny. V této formě fungovala donucovací pracovna do roku 1865, teprve poté se opět stala institucí smíšenou. Současně došlo k menším úpravám navrhovaným Karlem Burstem ze stavebního ředitelství a znovu pak v roce 1872, kdy byly suterénní prostory změněny na vězení. Novodobé úpravy objektu, který je dnes majetkem Ministerstva vnitra, neměly velký význam a neovlivnily vzhled utilitárně pojímaného vězeňského komplexu (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.5. Hradčanský domeček

Hradčanský domeček byl vystavěn v letech 1895 – 1896 podle návrhu Julia Carossy v novorenesančním stylu a je součástí komplexu, který sloužil jako vojenský soud a věznice. O stavbě vojenského soudu a věznice pro pražskou posádku se jednalo už v létě 1894. Původně měl být využit pozemek rušené bašty nad Klárovem, ale kvůli velkému odporu pražské veřejnosti bylo vybráno staveniště mezi komplexem Lorety a Novým Světem, pro něž dodala plány projekční kancelář stavebního oddělení na pražském posádkovém velitelství. Plány byly komisionálně posouzeny a kolaudace budovy se konala v říjnu 1896. Později, v letech 1915 – 1916, byl připojen krátký příčný úsek na konci levého křídla. Dokumentace o případných dalších úpravách bohužel není dostupná (Vlček a kol., 2000). Domeček nechvalně proslul jako věznice a mučírna gestapa (Turistika, Praha Hradčany - Domeček. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.turistika.cz/mista/praha-hradcany-domecek>>) a po roce 1948 jako místo nejkrutějších výsledků vedených proti odpůrcům komunistické moci, zejména z řad armády (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.6. Bývalý konvent voršilek a kostel svatého Jana Nepomuckého

Městiště pozdějšího konventu voršilek se nalézalo v poměrně málo zastavěné oblasti, což ztěžuje identifikaci objektů. Nelze tak vytvořit souvislou řadu objektů a jejich majitelů, takže je jen známo, že na místě kláštera vlastnil nejpozději od roku 1550 jakousi poustku Paolo della Stella a po jeho smrti jeho bratr. Ten pozemek roku 1558 prodal za dost vysokou cenu, která jasně naznačuje velkou rozlohu prodávaného místa. Nový majitel na parcele postavil dům, zmíněný již v roce 1562 a po dvou desetiletích označovaný jako dům "U Mouřenínů". V roce 1624 se dostal do rukou karlštejnského purkrabího Friedricha z Talmberka, který jej nechal zapsat do desek zemských. Patrně až z pozůstalosti

královéhradeckého biskupa Jana Františka z Talmberka koupila dům Kateřina Polyxena z Lammingen. Také snad sousední dům, silně poškozený požárem roku 1541, patřil na parcelu pozdějšího konventu. Zřejmě záhy po požáru byl objekt, posléze zvaný "U Pštrosa", obnoven a plynul načas s předešlým domem "U Mouřenínů". Roku 1700 se začalo jednat o koupi domu pro voršilky. V první etapě budování konventu došlo zřejmě jen k opravám koupeného objektu, ale zcela zde chyběl kostel – k modlitbám sloužila jen provizorní kaple svaté Anny. Teprve orku 1720 se výstavba nového areálu rozeběhla a je příznačné, že začala symbolickým položením základního kamene ke kostelu v říjnu roku 1720. Koncem roku 1721 byla budova konventu dovedena již do úrovně druhého patra a kvardián sousedních kapucínů měl starost, aby z oken konventu (zvláště pak z chystaného třetího patra, kde měly být ložnice chovaneček) nebylo možno nahlížet do zahrad kapucínů. Kapucíni ale nakonec spor prohráli a stavba, kterou až do smrti vedl Kryštof Dientzenhofer, mohla pokračovat. Pak ji snad převzal jeho syn Kilián Ignác, který starší projekty přepracoval. Další stavební práce v konventu začaly roku 1737. Za autora přestavby lze asi bez větších pochyb považovat Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Konvent se touto novou výstavbou silně zadlužil a ke špatné finanční situaci konventu přispěly ještě částky odevzdané jako výpalné při francouzském (1741) a pruském (1757) obležení Prahy. Obrovské dluhy vedly nakonec ke zrušení konventu roku 1766. Marie Terezie však své rozhodnutí záhy odvolala a otázka dluhů se nakonec řešila pomocí darů a rozprodáváním klášterního majetku. Zadlužený konvent nakonec svému osudu stejně neunikl a za josefínských reforem byl roku 1784 zrušen. Sestry přešly do novoměstského konventu u svatého Voršily a zabavené budovy se dostaly do nájmu vojenského eráru, který do areálu umístil kasárny dělostřelectva. Roku 1788 vojenský erár budovy konventu koupil. Nejvýznamnějším zásahem 19. století do podoby někdejšího konventu byla demolice bývalého domu "U Pštrosa" uskutečněná roku 1835. V 50. letech 20. století proběhly větší rekonstrukční práce (Vlček a kol., 2000).

Kostel je vrcholně barokní novostavba, která neměla předchůdce, souvisí však se vznikem konventu voršilek. Přestože o výstavbě tohoto řádového kostela se zachovalo poměrně hodně zpráv, zůstaly zatím některé otázky kolem výstavby nevyřešeny. Kostel vznikl ještě před sanktifikací svatého Jana Nepomuckého, což zřejmě přivodilo i určité zdržení ve stavbě. Zasvěcení se vztahuje k jedné z nejdůležitějších svatojánských legend o uzdravení Terezie Veroniky Krebsové z Mejnova, která se již takřka beznadějně nemocná uchýlila do kláštera voršilek a zde zásluhou Jana Nepomuckého byla uzdravena. V roce 1713 představenstvo kláštera požádalo o podstoupení staré stáje při přilehlém císařském špitále, aby na uvolněném místě mohlo dojít k výstavbě nového kostela. Kryštof Dientzenhofer je pokládán za údajného autora prvního plánu kostela, který však prý narýsoval Kilián Ignác Dientzenhofer. V říjnu roku 1720 byl položen základní kámen. Práce se ale zřejmě načas zastavily a pokračovaly až letech 1725 – 1727. Stavba byla posléze v roce 1728 v hrubých rysech dokončena a kostel se dočkal vysvěcení v srpnu roku 1729. Je více než pravděpodobné, že až v této době vznikla

dnešní dispozice, která není jednotná. Ze starší koncepce pochází křížový půdorys, který nemá analogii v další tvorbě Kiliána Ignáce Dientzenhofera, i když detail a jednotlivé prvky i v této hlavní části zapadají plně do slohového profilu tohoto umělce. V dalších letech pak byl kostel zařizován. Doložena je ale jen výzdoba klenby kostela freskami Václava Vavřince Reinerera. K devastaci kostela, zvláště jeho vnitřního zařízení, došlo především po zrušení konventu voršilek v roce 1784. Kostel byl zakoupen vojenským erárem a sloužil po roce 1790 jako vojenské skladiště a teprve v roce 1861 byla obnovena jeho sakrální funkce – stal se až do roku 1902 evangelickým kostelem pražské posádky. Znovu byla stavba obnovena jako katolický kostel po roce 1902, kdy se stal garnizonním kostelem hradčanské kadetky. Návaznost existence kadetní školy od Prašné brány potvrdilo i přemístění mobiliáře z tamního kostela svatého Vojtěcha. V letech 1910 – 1911 proběhlo restaurování soch na průčelí sochařem a štukatérem Jakubem Kozourkem. Reinerova freska pak byla obnovena v letech 1928 – 1930 akademickým malířem Duchkem. V roce 1950 navrhlo velení československé lidové armády zřídit v kostele buď biograf, tělocvičnu nebo několikapodlažní skladiště. Naštěstí byly tyto vskutku zvláštní nápady zavrhnuty. V roce 1987 se rozhodlo o restaurování stavby s tím, že by měla být obnovena původní silueta střechy na průčelní věži. Projekt byl vypracován roku 1988 a obnova se uskutečnila do roku 1994. Současně byly také restaurovány sochy na průčelí (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.7. Kapucínský klášter a kostel Panny Marie Andělské

Nejstarší kulturní horizont v místech budoucího kláštera je datován do 9. – 10. století. Ostatní archeologickými sondami odkryté situace souvisejí s výstavbou a dalšími stavebními úpravami kláštera. Největší zásluhu na povolání kapucínské řehole do Prahy měl pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé, který prostřednictvím kardinálů Paraviciniho a de Cameriniho někdy kolem roku 1597 jednal s generálem řádu a apoštolskou stolicí. Úspěch kapucínských kazatelů na celém světě měl být i v Čechách zárukou úspěšného boje proti "husitskému kacírství". Generální kapitula kapucínů roku 1599 založení konventu v Praze schválila. Protože však tou dobou v Praze řádila morová epidemie, pozdrželi se kapucíni na své cestě z Itálie ve Vídni a do Prahy se dostali až před koncem roku. Po dlouhém vybírání vhodného místa a neustálém odmítání pustých konventů, které kapucínům zásadně nevyhovovaly, si zákonitě zvolili volnou plochu – zahradu na Pohořelci, která tehdy patřila Markétě z Lobkowicz a v jejím sousedství dům dříve kameníka Jana Vopičky. V roce 1600 konečně kapucíni získali i císařské svolení, a tak došlo k jejich slavnostnímu uvedení na místo v květnu roku 1600. Téhož dne byl také položen základní kámen. Přesně v duchu svých regulí odmítli stavitele nabízeného panovníkem a sami se pustili do budování konventu a kostela. Práce pokračovaly velmi rychle, v červnu

byly v kostele posvěceny oltáře a nedlouho poté byl dokončen i konvent, i když nepochybně zatím jen část těsně přiléhající ke kostelu. Další místo k výstavbě nalézající se východně od kostela totiž kapucíni získali teprve v únoru 1625. Dostali ho darem od někdejšího svého příznivce Jana Barvitia a jeho syna Františka. Není jasné, kdo byl autorem výstavby nejstarší části, ale vzhledem k typizaci kapucínské architektury, kdy bratři sami stavěli podle italských vzorů, byl autorem nepochybně jeden z nově přichozích bratrů. K velkému rozšíření konventu pro zamýšlenou velkou komunitu přistoupili kapucíni roku 1663. Stavbu, která znamenala výstavbu střední části dnešního areálu, tentokrát svěřili kapucíni již profesionálním zedníkům, kteří v roce 1665 začali s výstavbou. O dva roky později byla již nová část v hrubé stavbě dokončena, v definitivní podobě potom následujícího roku. Ještě během stavby se kapucínům podařilo získat další pozemky pro hospodářské zázemí odkoupením zahrady Johanna Kryštofa z Talmberku v roce 1666. Klášterní pozemky stačili kapucíni v roce 1680 rozšířit ještě o Slavatovskou zahradu, která však s areálem sousedila přes uličku a kde byl také kapucínský "lazaret". V roce 1739 proběhlo významné rozšíření stávajících budov východním směrem. Stavba nepokračovala bez překážek, na čas byla dokonce přerušena vpádem Francouzů. Znovu se zřejmě pokračovalo až po skončení válek o rakouské dědictví po roce 1745. Z této poslední velké stavební etapy pochází celá východní část dnešního areálu kolem velkého východního dvora, která však v jižním a severním křídle měla již starší základ. V následujících letech docházelo jen k méně významným opravám. V době mezi léty 1919 – 1927 byla část konventních budov zabrána a využita pro Masarykovy koleje. V roce 1944 si budovy konventu vynuceně pronajalo SS a zřídili zde věznicí. Tento nový účel si vyžádal řadu stavebních zásahů ve východní části areálu. Po ukončení války ale nebyl klášter hned navrácen kapucínům, ale sloužil jako internační tábor. Teprve v letech 1946 – 1947 došlo k opravám a navrácení konventu, který byl v roce 1950 opět obsazen státem a řád jej získal až roku 1990 (Vlček a kol., 2000).

Jednotlivé části konventu se sice od sebe liší způsobem výstavby, sjednocujícím momentem je však velká strohost architektury, v níž se neobjevují žádné dekorativní ani tektonické prvky. Jistého výtvarného účinku tu nabývá jen rytmizace otvorů (Vlček a kol., 2000).

Zahrada, jako nezbytná součást kapucínského areálu, je vymezená vysokou ohradní zdí a sloužila k pěstování ovoce a zeleniny pro vlastní potřebu. Vzhledem ke klesajícímu terénu byla upravena do tří teras, z nichž spodní je zastavěna novodobými skleníky, střední slouží jako pole a horní jako štěpnice. Nelze vyloučit, že původní rozvržení bylo obdobné. Pouze při kostele byla malá okrasná zahrádka s kruhovou nádrží (Vlček a kol., 2000).

Během dlouhého vybírání vhodného místa pro nový kostel a klášter naráželi kapucíni na nezasvěcené představy donátorů o tom, že mohou řeholníkům nabídnout některý ze stávajících kostelů. Nakonec našli zahradu na Pohořelci, ta byla odevzdána řádu a po dosažení schválení nového konventu Rudolfem II. v roce 1600 byl položen základní kámen jak konventu, tak kostela, a kapucíni na

místo přinesli a vztyčili kříž. Nejdříve byl dokončen kostel, posvěcený již v červnu 1602. V té době byl již hotov také hlavní a dva boční oltáře. Až po roce 1663, kdy se rozhodlo o rozšíření kláštera, proběhla i obnova a rozšíření kostela – proti kapli Panny Marie byla založena další protějšková kaple shodného půdorysu (kaple svatého Kříže) a měla být také zbudována oratoř pro panovníka a chórová partie. Pak je doloženo již jen nové vybavování kostela a zřízení dvou nových oltářů (svatého Antonína Paduánského a svatého Felixe z Cantu) v roce 1693. Teprve v roce 1735 byl osazen i nový hlavní oltář, který byl pak znovu opravený v roce 1771. Kostel byl také poškozen dělostřelbou – nejdříve ho poškodila císařská dělostřelba proti Francouzům v letech 1741 – 1742 a posléze pruská dělostřelba v roce 1757 – a na její památku zůstaly ve fasádách kostela zazděny dělostřelecké koule. V roce 1769 dostal kostel novou kamennou dlažbu a následovala vestavba nové kruchty nad vchodem. Přestože také kapucínský klášter na Hradčanech měl být zrušen a dokonce již byl k tomu vydán dekret, nakonec se toto opatření neuskutečnilo, jen počet řeholníků byl omezen. V roce 1794 byly doloženy opravy kostela a další pak v roce 1834, kdy byl vyměněn krov nad presbyteriem. K velké rekonstrukci se přikročilo v roce 1909, nejdříve úpravou interiéru, po které v roce 1910 – 1911 následovala rekonstrukce vnějších fasád. Během doby, co byl konvent vystěhován v polovině 20. století, však kostel celou dobu sloužil sakrálnímu účelu (Vlček a kol., 2000).

Kostel Panny Marie Andělské má typickou kapucínskou dispozici s obdélnou lodí a prodlouženým chórem. Obě části překrývají těžké valené klenby bez výsečí, odpovídající nejen dobovým, ale také kapucínským zvyklostem. Po stranách lodi jsou umístěny čtvercové kaple, které jsou proti normálnímu řešení poněkud posunuté k jižnímu průčelí. Jedná se o neorientovaný kostel otočený k severu, který je součástí rozsáhlého areálu, a který k němu navazuje převážně po východní straně. Průčelí kostela má příznačně strohý vzhled s typickým trojúhelníkovým štítem, ale s nověji upraveným systémem okenních otvorů. Charakteristická předsň oddělující průčelí kostela od veřejného prostranství je zde vyplněna spojující chodbou. Východní fasádu překrývá konvent a západní jen zčásti v místech presbyteria. Také boční fasáda je velmi jednoduchá, členěná jen profilovanou korunní římsou a přístavkem kaple, z něhož vyčnívá malá apsida. Také presbyterium je utvářeno velice prostě – proti hmotě lodi je silně sníženo a ukončeno jen málo profilovanou římsou. Střechy jsou sedlové, pouze na hlavní lodi je naznačena polovalba (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.8. Černínský palác

Staveniště pro Černínský palác bylo vybráno na jednom z nejvyšších míst (276 m n. m.), tedy o celých 18 m výše, než se nachází úroveň podlahy katedrály Svatovítské. Bylo jisté, že Humprehtu Janu Černínovi šlo o stavbu prestižní, která svou monumentalitou měla vyniknout nad ostatními (Staňková a kol., 1991).

Čtyři generace Černínů a celá řada významných architektů budují od roku 1669 dlouhá léta toto reprezentační sídlo. Palác vzniká jako volná, raně barokní čtyřkřídlá stavba s příčným traktem a dvěma nádvořími. Jeho hlavní fronta, architektonicky náročně řešená, se obrací k východu, tedy směrem k Pražskému hradu. Monumentální průčelí 135 m dlouhé je rytmičováno dlouhou řadou třiceti vysokých polosloupů. Uvádí se, že v roce 1666 načrtl první skicu paláce sám Giovanni Lorenzo Bernini, se kterým se císařský vyslanec v Benátkách Humpreht Jan Černín z Chudenic v době svého pobytu v Itálii seznámil (Staňková a kol., 1991).

Hlavním architektem paláce se stal Francesco Caratti, který řídil práce na výstavbě paláce až do své smrti. Dalšími architekty byli od roku 1683 Giovanni B. Maderna, Domenico E. Rossi a Giovanni B. Alliprandi a od roku 1718 pokračoval v jejich práci František M. Kaňka, který roku 1720 palác dokončil výstavbou reprezentačních schodišť a komfortně upravil jeho interiéry. V té době Václav Vavřinec Reiner provedl fresky v několika pokojích a nad hlavním schodištěm. Charakteristické je zahradní průčelí paláce, vystavěné v letech 1669 – 1688 podle návrhu Francesca Carattiho, jehož dvě saly terreny, řešené rovněž ve stylu severské palladiánské architektury, se otevírají do palácové zahrady. Ta byla založena později, až po roce 1718, Františkem M. Kaňkou. Ve čtyřicátých letech 18. století po vyplenění paláce francouzskými vojsky bylo pod vedením Anselma Luraga dořešeno hlavní průčelí paláce vybudováním nových vstupních portálů a balkonu. Byl zřízen i zahradní pavilon paláce. Po devastaci Prahy v roce 1757 a po několikerém poškození válečnými událostmi prodali v roce 1851 Černínové pustnoucí palác vojenské císařské správě, která jej dala bezohledně v letech 1855 – 1856 přestavět architektem Antonínem Wolfem na vojenské kasárny. Objekt byl přepatrován, aby bylo získáno další ubytovací patro, krásná sala terrena byla zazděna a její prostory a sousední salóny byly využívány jako sklady a konírny, zahrada byla postupně pozměněna na "befelplatz" a při ohradní zdi vznikla řada podřadných staveb a kůlen. Této funkce a nedůstojného poslání byla stavba zbavena až za meziválečného období. Na základě konkurzu z roku 1924 byl pověřen architekt Pavel Janák návrhem obnovy a rekonstrukce paláce pro potřeby ministerstva zahraničí. Velice nákladná rekonstrukce proběhla v letech 1928 – 1936 a zahrnovala nejen obnovu vlastního paláce, ale i rekonstrukci a moderní

překoncipování původní zahrady před severním průčelím s obnovenou salou terrenou. Na této části spolupracoval Pavel Janák se zahradním architektem Otakarem Fierlingerem (Staňková a kol., 1991).

3.1.4.9. Trauttmansdorfský dům

Trauttmansdorfský dům, zvaný také Trčkovský dům nebo Široký dvůr, je čtyřkřídový dům palácového typu a byl vystavěn v renesančním stylu v letech 1622 – 1625 a barokně byl upraven v letech 1660 – 1663. Ve stavbě se také zachoval zbytek gotické hradební zdi. Nároží bloku domů na jih od Loretánského náměstí bylo pravděpodobně zastavěno již v době předhusitské, ale první písemná zmínka pochází až z roku 1457. Na místě dnešního Trauttmansdorfského domu je zmiňovaná gotická městská hradba, jejíž zbytek se dosud zachoval – 2 metry tlustá zeď sklepa a komory při schodišti. Dům během celé své historie opakovaně měnil majitele a sloužil jako kovárna nebo později jako hostinec (odtud pojmenování Široký dvůr). Krátce po barokní přestavbě v 60. letech 17. století vypukl v domě požár a dům prošel opět přestavbou, avšak udržel si barokní vzezření. V 18. a 19. století již k významným stavebním změnám nedošlo, ale byl zrušen vjezd z Loretánského náměstí a z průjezdu byl zřízen krám. Na konci 20. století dům prošel opravou a původní vrata nahradila kopie (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.10. Kolowratský dům

Stejně jako u dalších domů z tohoto bloku, existovala i na místě dnešního Kolowratského domu zástavba již ve 14. století a ta byla vypálena za husitských válek. Jediným středověkým pozůstatkem je gotická městská hradba, která vede i ve sklepech sousedních domů. Jedná se o renesanční stavbu složenou ze dvou domů a nádvoří, jejíž výstavba probíhala v několika etapách – horní dům byl vystavěn v letech 1564 – 1569 a v roce 1597 a zadní dům byl vystavěn v letech 1577 – 1588. Dokud dům patřil rodu Kolowratů, podle kterých nese své jméno, nedošlo k výrazné barokní přestavbě, ale za následujících majitelů došlo v letech 1801 – 1805 a 1839 – 1840 ke klasicistní úpravě (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.11. Dům Šlikovský

Středověký dům, který stál na místě dnešního Šlikovského domu, přiléhal ke gotické hradební zdi a zachoval se z něj sklep v původní uliční čáře. Dnešní Šlikovský dům se skládá ze dvou domů – horního a dolního. Horní dům v dnešním rozsahu včetně loubí byl vystavěn jako renesanční novostavba

na gotickém sklepení mezi léty 1573 – 1579 Michalem Khekhem ze Švarzpachu a pozdější majitel Jiřík Pichl z Pichlberka přikoupil přilehlou zahradu a na jejím místě nechal v letech 1591 – 1599 vystavět dolní dům. V roce 1725 proběhly opravy a zároveň byly barokizovány interiéry – místnosti v prvním patře byly vybaveny bohatou nástěnnou malířskou a štukovou výzdobou. V témže roce stavbu koupil František Josef Šlik, po jehož rodu nese dům své jméno. Další úpravy probíhaly až v 19. a 20. století podle plánů architektů Jana Voráčka, Josefa Krejbicha a Kohna. Při úpravách byly objeveny barokní nástěnné malby z 20. let 18. století, které byly restaurovány akademickým malířem Emilem Duchkem a také štuky, které zrestauroval sochař Jindřich Čapek ml. V roce 1999 proběhla oprava uličních fasád, včetně restaurování pískovcového ostění domovního portálu, oken a podnože arkýře (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.12. Dům U Černého vola

Podobně jako u sousedních parcel existovala nejstarší zástavba na městišti při hradební zdi již ve 14. století. Byl tu zřejmě nevelký dům, který zanikl při husitských válkách. Zbytek hradby probíhá podobně jako v sousedních domech pod úrovní dnešního terénu a je viditelný jako zadní stěna sklepa pod pravou polovinou domu. První zmínky stavby pocházejí z let 1492 – 1504, avšak ta roku 1541 vyhořela. Po roce 1548 došlo k novostavbě ve změněné uliční čáře v renesančním stylu, ale tento řadový dům byl písemně zachycen až roku 1574. V roce 1629 koupil dům správce Říšské kanceláře Gerhard Ostrmayer a začal dům přestavovat, přičemž při této pozdně renesanční přestavbě získal dům v zásadě dnešní rozsah a dispozici. V 18. století pak byly provedeny vrcholně barokní úpravy, které se dotkly vnitřní dispozice v patrech a schodiště, ale hlavně vznikla dnešní bohatě zdobená fasáda. Z vizitace z 18. století také pochází zmínka o šenku v přízemí. V 19. století sloužil dům Ženskému spolku. V 60. letech 20. století byla v přízemí domu otevřena pivnice, která je zde dodnes. V roce 1999 pak proběhla celková rekonstrukce domu, při které byly restaurovány kamenné architektonické články fasády a domovní znamení (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.13. Dům U Červené hvězdy

Parcela současného domu U Červené hvězdy ve středověku rovněž přiléhal k hradební zdi a byla zastavěna renesančním domem, který však hranice parcely překračoval. Na počátku 17. století byl od něho oddělen a prvně samostatně zmiňován jako dům U Červené hvězdy. Protože však domu hrozilo zřícení, byla koncem 17. století provedena přestavba a také zvýšení o třetí patro. V 18. století dům často

měnil majitele, posléze byl zakoupen pány z Wrba a teprve roku 1814 byl prodán zpět do měšťanského majetku. V historických záznamech bylo zjištěno, že došlo k různým stavebním závadám, a tak byly architektem Janem Bělským vyhotoveny plány na pozdně klasicistní přestavbu domu. Poslední úpravy proběhly v roce 1975 (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.14. Vrbovský palác

Parcela dnešního Vrbovského paláce se nachází v oblasti někdejšího hradčanského předměstí založeného za hradbami ve 14. století. Tehdy byla parcela zastavěna několika malými domky a směrem na jih se rozkládaly zahrady a vinice. Za husitských válek byla zástavba také vypálena a některé domy již nikdy nebyly obnoveny. Obnovená zástavba většinou patřila lidem ve službách Pražského hradu, avšak v roce 1541 došlo k požáru a zanikla opět většina výstavby. V roce 1559 byl na parcele vystavěn nový renesanční poměrně velký dům, který byl později rozšířen o loubí. V roce 1661 dům získal hrabě Jan František z Wrba, který nechal provést barokní rozšíření budovy. V první třetině 18. století došlo k dalším úpravám paláce, při kterých byly vybudovány nové sklepy a další místnosti dostaly štuková zrcadla a malířskou výzdobu. Palác byl v majetku hrabat z Wrba až do roku 1814, kdy byl prodán. Poté proběhla úprava fasády a došlo na adaptaci paláce podle návrhů architekta Karla Pollaka. Roku 1837 palác se zahradou koupil soukromý Ústav pro slepce a pro jeho potřeby došlo k rozdělení velkých sálů. Roku 1949 byl ústav zestátněn a poté se rovněž uskutečnila řada stavebních adaptací. V 80. letech 20. století byla restaurována fresková a štuková výzdoba sálů a v 90. letech byla provedena poslední rozsáhlá rekonstrukce objektu podle návrhu architekta Josefa Bradáče (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.15. Traunovský dům

První písemná zpráva o tomto domě pochází z roku 1380, kdy Petr Parlér odkazuje svým synům dům, který postavil u Hradčanské brány. Stejně jako ostatní domy v okolí byl i tento vypálen za husitských válek, a tak po středověkém domě nezbyly žádné stopy. Na parcele byla dlouhá léta zahrada a zřejmě i vinice, které často měnily majitele, nebo byla parcela pustá. Roku 1580 byla přidělena Pavlu Zykovi k výstavbě domu bez loubí a brzy poté byl dům prodán a dostal se do císařského majetku. Stejně jako sousední dům byl tento dům roku 1661 koupen hrabětem Janem Františkem z Wrba a roku 1814 prodán z rukou rodu Wrbnů. Za dalšího majitele Antonína Johanna Graffa došlo roku 1826 k úpravám podle plánu Karla Pollaka. V roce 1837 byly některé prostory prvního patra zakoupeny Ústavem slepců a provozně propojeny se sousedním domem, ve kterém ústav sídlil. Podle zpráv byl dům

ve špatném stavebním stavu, a tak byla doporučena jeho celková adaptace provedená v klasicistním stylu. V roce 1908 se prováděly adaptace obou domů pro potřeby ústavu, včetně oprav průčelí, podle plánu architekta Ferdinanda Fleischingera. Další renovace proběhla ve 20. letech 20. století a poslední velká obnova proběhla v 90. letech podle návrhu architekta Josefa Bradáče (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.16. Na Koženém vrchu neboli Starý Renthaus

Původně stál na parcele rozlehlý dům, prvně zmiňovaný v roce 1372. Ještě před husitskými válkami byl rozdělen na dva objekty, které v roce 1420 vyhořely a ještě v roce 1487 jsou zde zmiňovány poustky. K roku 1554 se pak uvádí, že pusté městiště zakoupil hejtman Pražského hradu Oldřich Dubanský z Duban pro potřeby renthausu a postupně zde byl do 70. let 16. století postaven renesanční palácový dům. Levou část parcely získal v roce 1488 královský kameník Hanuš Spiess a postavil zde velký a výstavný dům, z něhož se dodnes zachovaly dvoupatrové gotické sklepy. Za hraběte Šlika byl dům ještě renesančně přestavěn a v roce 1570 zakoupen pro Říšskou kancelář. Podle zachovaných posudků pak byly oba domy ve špatném stavu a potřebovaly velké opravy, ke konci 16. století byl renthaus již na spadnutí. Následně proběhly opravy, ale dům na počátku 17. století vyhořel a zachovaly se z něj jen části. V roce 1648 byl dům se svolením císaře Františka Ferdinanda III. prodán císařskému vicekancléři hraběti Františku Zikmundu Kurzovi, který jej nechal raně barokně přestavět a při této přestavbě byl také dům rozšířen. Od konce 17. století byl dům ve šlechtickém majetku, ale pozdně barokní přestavba je doložena až po roce 1783, kdy objekt zakoupila Marie Anna, ovdovělá hraběnka z Martinic. Za vlastnictví Františka Prossla byl v roce 1825 dům vnitřně adaptován v klasicistním stylu podle plánů stavitele Karla Pollaka. Teprve tehdy byl zbořen zbytek strahovské brány na boku domu a průčelí upraveno do dnešní podoby. V pozdějších letech proběhly ještě drobné úpravy, ale ty už byly nevýznamné (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.17. Dům říšské dvorské kanceláře

První zpráva o tomto domu pochází z roku 1372 a jeho parcela přiléhala je gotické hradební zdi v místě, kde snad stála i hradební bašta. Ze středověké zástavby se zachoval nejvyšší sklep pod pravým nárožím dnešního domu. Dům také vypálili roku 1420 husité a nějaký čas zde byla poustka, ale již v roce 1481 jsou na městišti zmiňovány dva objekty. Východní získal v roce 1485 opat zbraslavského kláštera Jan, ale ten jej zakrátko prodal, a dům se tak v roce 1498 dostal do rukou nejvyššího sudího Království

českého Jana Jindřicha z Kolowrat. Ten pak roku 1503 získal i západní část. Snad nejpozději za nových majitelů (Martiniců) byla v první polovině 16. století zbořena hradba i bašta a domy byly rozšířeny o dvorní trakt, z něhož zbyl sklep a část přízemního zdiva. V roce 1602 dům zakoupil císař Rudolf II. a nechal ho spojit se sousedním Starým renthausem pro sídlo Říšské dvorské kanceláře. O pět let později se jednalo o novostavbě na místě zbořených domů, následně byl na parcele vystavěn jen jednopodlažní dům v renesančním stylu. Budova byla průběžnými opravami udržována ve slušném stavu do roku 1806, kdy po konci Svaté říše římské úřad zanikl. V roce 1808 vydal císař František I. souhlas s návrhem umístit v budově soukromý Ústav slepců a pro jeho potřeby byly provedeny stavební úpravy. V roce 1838 se dům dostal do měšťanského majetku, Ústav slepců byl přestěhován do Vrbovského paláce a uvnitř došlo ke klasicistním úpravám podle plánu stavitele Johanna Maxmiliána Hegera. V letech 1873 – 1874 bylo přistavěno druhé patro a upravena dnešní podoba fasády podle plánů stavitele Františka Liebla. V témže roce byla také podle plánů stavitele Jana Fialy přistavěna dvorní křídla s terasou, ale ta byla zrušena roku 1888 a nahrazena podle návrhu stavitele Jana Šípka střechou. V letech 1925 – 1926 proběhla vestavba podkrovního bytu podle plánu stavitele Jindřicha Pollerta. Ke konci 20. Století byl dům adaptován na penzion (Vlček a kol., 2000).

3.1.4.18. Hrzánský palác

Nejstarší zmínka o objektu, který předcházela dnešnímu Hrzánskému paláci, pochází z roku 1359, kdy dům koupil kameník Petr, řečený Parléf. V dnešní stavbě lze ale gotické fázi připisat maximálně dvojici sklepů při ulici. V severovýchodním nároží se nachází gotický zbytek bašty, ten ale patří sousednímu domu. Za husitských válek dům také utrpěl a do konce 15. století je označován za pustý. Roku 1511 však byla poustka darována krejčímu Matesovi a díky němu zde vyrostl nový objekt. Hodnota domu se postupně zvyšovala díky rozšiřování a měnili se jeho majitelé. Nakonec ale roku 1653 přešel dům vlenem na Kolowraty a znovu došlo k jeho rozšíření v roce 1657. O rok později došlo k raně barokní přestavbě a také propojení se sousedním domem. Roku 1708 byl do domu zveden Sisigmund Valentin Hrzán z Harasova a o čtyři roky později bylo rozhodnuto o zpětném rozdělení obou vedle sebe stojících domů. Roku 1756 dům získala svatovítská kapitula, díky které došlo v roce 1770 k velké pozdně barokní přestavbě. Přestavba se však protáhla do doby kolem roku 1800, jak naznačují některé detaily ve vnitřní výzdobě paláce, které mají výraznější klasicistní charakter. Pak nejsou delší čas doloženy žádné změny. V roce 1856 se kapitula domu zbavila a prodala ho. V roce 1886 došlo k opravě průčelí a v roce 1909 byla vpravo zřízena prodejna. Na přelomu 50. let 20. století pak proběhla velká rekonstrukce objektu pod vedením architekta Viléma Lorence (Vlček a kol., 2000). Celý objekt byl

radikálně upraven pro reprezentační účely ministerstva informací a osvěty, později předsednictva vlády. Vrchol této adaptace pak představuje osazení monumentálních děl socialistického realismu, zejména sgrafita Adolfa Záborského "Se Sovětským svazem na věčné časy" a mozaiky s pionýry podle návrhů někdejšího surrealisty Vojtěcha Tittelbacha. Barokní éru tu dodnes připomíná půvabná kašna se sochou Herkula. V současné době slouží objekt k reprezentačním účelům předsedy vlády České republiky. Vláda České republiky, Hrzánský palác. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dalsi-objekty/hrzansky-palac-3689/>>.

3.1.5. Osobnosti žijící v okolí

V nárožním Trauttmansdorfském domě neboli Širokém dvoře žil přechodně v letech 1885 – 1886 Mikoláš Aleš (Vlček a kol., 2000). Byl malíř, kreslíř, dekoratér a ilustrátor, jedna z nejvýznamnějších osobností tzv. Generace Národního divadla a klasik českého umění 19. století. V ranějším období tvořil v pozdně romantickém stylu, přičemž vycházel především z odkazu Josefa Mánesa, později však svým dílem začal tíhnout spíše k secesi. Rodon, Mikoláš Aleš. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/Ales-Mikolas-45>>.

Mnohem déle žil v sousedním Kolowratském domě česko-rakouský sochař a řezbář pozdního baroka a klasicismu Ignác František Platzer. Po studiích ve Vídni se usadil v Praze a celých třicet let dodávala jeho dílna sochařskou výzdobu Pražskému hradu včetně monumentálních sousoší u vchodu. Dodal též celou výzdobu baroknímu chrámu svatého Mikuláše na Malé Straně a jeho sochy najdeme v řadě pražských paláců a zámcích mimo Prahu. Město Sedlec-Prčice, Most Karla Burky. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.sedlec-prcice.cz/text/cz/most-karla-burky/>>. V Kolowratském domě zemřel v roce 1787 (Vlček a kol., 2000).

Na fasádě Kolowratského domu byla ještě donedávna deska, že zde působil docent Antonín Svoboda, který vedl výzkumnou skupinu samočinných počítačů a pod jehož vedením byl vyvinut náš první elektronický počítač EPOS. Výběžek, Cestování. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://vybezek.eu/archiv/magazin/cestovani.html?start=10>>.

Ve Šlikovském domě, který je postaven hned vedle Kolowratského domu, bydlela po ovdovění v roce 1948 žena prezidenta Edvarda Beneše Hana Benešová (Vlček a kol., 2000). Žila zde v ústraní až do své smrti v roce 1974. iDnes, Hana Benešová: Skutečná dáma, kterou zbožňovali. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/hana-benesova-skutecna-dama-kterou-zboznovali-f4b-/domaci.aspx?c=A_080128_093003_zajimavosti_adb>.

V domě Na Koženém vrchu je umístěna pamětní deska, která upomíná, že zde žila v letech 1937 – 1939 Alice Masaryková, která byla zakladatelkou a první předsedkyní Československého červeného kříže (Vlček a kol., 2000). Jedná se o dceru prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a jeho ženy Charlotty. Celý život bojovala za zlepšení sociální situace a vzdělávání žen a s Josipem Plečnikem spolupracovala na úpravách Pražského hradu a jeho zahrad. Když v roce 1923 zemřela její matka Charlotta, převzala Alice roli první dámy. Před vypuknutím 2. světové války emigrovala a zemřela ve Spojených státech amerických. Neaktuality, Zemřela Alice Masaryková. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.neaktuality.cz/zahranici/zemrela-alice-masarykova/>>.

Na témže domě je další pamětní deska, která nese upomínku psanou česky i anglicky na americkou spisovatelku Marciu Davenport, která zde žila v letech 1947 – 1948 (Vlček a kol., 2000).

Jak již bylo řečeno v kapitole 3.1.8.13., bydlel v objektu předcházejícímu dnešní Hrzánský palác stavitel Petr Parlář, který ho vlastnil od roku 1359. Podle dochovaných záznamů ho vlastnil ještě v roce 1372 a také nepochybně dům přestavěl, protože při prodeji v roce 1379 měl dům více než trojnásobnou hodnotu (Vlček a kol., 2000).

V dnešním Hrzánském paláci žil malíř Ferdinand Engelmüller, který se stal majitelem domu v roce 1915. O rok později zjistil, že jsou v domě kromě pozdně barokních maleb ve špaletách oken zachované štukové stropy a přikročil k jejich rekonstrukci. Při restaurování byly na některých místech odkryty také zbytky maleb a sgrafitové rustiky (Vlček a kol., 2000). Malíř si v zadním křídle zřídil svůj ateliér a později s ním sídlila v Hrzánském paláci i jeho proslulá soukromá malířská škola. Vláda České republiky, Hrzánský palác. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dalsi-objekty/hrzansky-palac-3689/>>.

V roce 1937 si v Hrzánském paláci zřídil ateliér malíř Jan Slavíček. Jeho známé pohledy na Prahu jsou malovány právě z oken vedoucích do Úvozu, z přilehlé terasy a také z dalšího ateliéru v podkroví domu. Vláda České republiky, Hrzánský palác. [online]. Dne 24. 01. 2014. [cit. 2014-01-24] dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dalsi-objekty/hrzansky-palac-3689/>>.

3.1.6. Poutní cesta z pražské Lorety do Hájku

Hájecká cesta byla mariánsko-františkánská poutní cesta, která spojovala pražskou Loretu na Hradčanech s loretou ve františkánském klášteře Hájek, který se nachází na území obce Červený Újezd nedaleko Unhoště. Wikipedia, Poutní cesta od pražské Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Poutn%C3%AD_cesta_od_pra%C5%BEsk%C3%A9_Lorety_do_H%C3%A1jku>. Celá poutní cesta z pražské Lorety do kláštera

v Hájku se nachází na území Prahy (městská část Praha 6 a městská část Řepy) a na území okresu Praha – západ. Z celkového počtu dvaceti kaplí se do dnešní doby zachovalo devět kaplí na území Prahy a dvě v okrese Praha – západ. Původní trasa poutní cesty postupem času zanikala a na některých místech v důsledku nové zástavby již neexistuje. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>.

Cesta z Prahy byla původně dlouhá necelých 20 kilometrů a kaple na ní byly rozestavěny ve skoro pravidelných odstupech cca 800 – 900 metrů. Poutní cesta Hájek, Poutní cesta. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/historie-poutni-cesty/poutni-cesta>>. Od pražské Lorety cesta vedla po trasách dnešních ulic Pohořelec, Dlabačov, Gymnastická, Za Strahovem a U Ladronky. Přes dnešní Tomanovu ulici pokračovala přímo ve směru nynější stezky kolem Ladronky a navazuje krátký úsek překrytý částí dnešní Podbělohorské ulice. Od křižovatky s Kukulovou ulicí směrem k Malému Břevnovu pokračovala cesta zhruba v dosavadním směru úsekem, kterým dnes vedou jen nevýrazné pěšiny. Přes Malý Břevnov procházela zhruba ve stopě dnešních ulic Bolívarova, Na Břevnovské pláni, U Boroviček a Karlovarská. Dále procházela po trase dnešní výpadovky až do Hostivice, přičemž přes mimoúrovňovou křižovatku Řepy samozřejmě v původní trase (tedy zhruba po dnešní ulici Na Hůrce). Z Hostivice pokračovala po dnešní Litovické ulici až do Litovic, dále po dnešní ulici U Sušičky. Závěrečný úsek polní cesty je dosud zachován v původní trase. Cesty mezi osmnáctou kaplí a Hájkem byla ve druhé polovině 20. století rozorána, ale v letech 1999 – 2000 ji spolek Hostivít ve spolupráci s městem Hostivice vyměřil, obnovil a vysázal kolem ní lipovou alej. Wikipedia, Poutní cesta od pražské Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Poutn%C3%AD_cesta_od_pra%C5%BEsk%C3%A9_Lorety_do_H%C3%A1jku>.

Dnes je ale hned první úsek cesty mezi bývalou Strahovskou bránou a první kaplí na Dlabačově přerušena městskou zástavbou a změnila se zde i dispozice komunikací. Terén se před hradbami měnil několikrát, původní městská brána (dostavěna v roce 1619) byla při stavbě barokních fortifikací na počátku 18. století zazděna a nová postavena o kousek výš. Také původní cesta z Prahy směr Beroun a Rakovník byla v letech 1828 – 1840 celá přestavěna a vyvedena od pražských hradeb v přímém směru (dnešní Bělohorská ulice). Touto přestavbou ztratila původní komunikace, u které stály první kapličky, svůj význam a stala se pouhou vedlejší cestou. Stranou běžné komunikace zůstalo na začátku 19. století stát prvních sedm kaplí. Poutní cesta Hájek, Poutní cesta. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/historie-poutni-cesty/poutni-cesta>>.

Jako jedna z prvních loret, postavených na českém území, patřila hájecká k nejvýznamnějším místům mariánského kultu v době pobělohorské a brzy se stala cílem poutníků ze širokého okolí. Od samého počátku jejího vzniku přicházela k loretě procesí ze všech světových stran, nejčastěji

samozřejmě v době velkých mariánských svátků. Pro Hájek to byl především svátek Narození Panny Marie, připadající na 8. září, kdy se konala hlavní pout'. Během 17. a 18. století byly v poutních místech obvykle vedeny různé knihy se zápisy o příchozích poutnících, významných návštěvách a samozřejmě zázracích, které se k místu vztahují. Jindřich Lábe ve svém díle "Hájek svatý" vyjmenoval několik vznešených rodů v čele s Valdštejny, Slavaty, Martinici, Talenberky a k tomu jmenovitě vedle pražského arcibiskupa Matouše Ferdinanda i další řadu významných osob ze stavu duchovního. Náboženské reformy Josefa II. z 80. let 18. století měly na obyvatele monarchie obojetný dopad. Reformy jim přinášely omezenou náboženskou svobodu a uvolňovaly je z podřízenosti církvi, ale sekularizační nařízení z roku 1783 nařizovalo zrušit kostely a kaple, které byly takzvaně navíc, tedy nebyly farní nebo filiální. Následovaly hojné reformy proti rituálním zvyklostem, osvícensky nazvané reformy proti pověrčivosti, magickým praktikám či zázrakům. Reformy Josefa II. měly dopad na samotný klášter, řeholníky a jejich život, ale také na provoz a frekvenci procesí a poutí. Ty byly silně regulovány s poukazem na to, že odvádějí pracující lid od řádné práce a v neděli od řádných bohoslužeb. Byla povolena pouze procesí konaná v prosebném týdnu, při nichž byla nošena svátost nebo ta, která měla zvláštní episkopální schválení. Guberniální oběžník z roku 1784 umožňoval místním duchovním konání dvou dalších procesí ročně, ta se ale musela konat v době zasvěcených svátků, ale mimo neděli. Při procesích však nesměly být nošeny sochy, kříže, ani cechovní korouhve. V prvním a druhém desetiletí 19. století postupně ožívá katolická zbožnost ve svých vnějškových formách navazující dosud na barokní religiozitu. Úzkost vyvolaná válkami a následnými epidemiemi podněcovala spontánní znovuzavedení četných procesí, okázalých slavností a veřejných pobožností. Obnovila se tradiční poutní místa, někde dokonce vznikla zcela nová. Přestože ještě oživily pouti na některých poutních místech, loretánský kult v českých zemích trvale upadal a k boření či přestavbě reformy přeživších kaplí docházelo i v průběhu 19. a 20. století. Začala být znovu vydávána populární díla o mariánské úctě, ale už ne v tak velkém rozsahu jako tomu bylo v polovině 18. století. Důvodem pro obnovení poutí a procesí mohl být také opakovaný hladomor, který přišel na počátku 19. století, po kterém následovaly prosebné poutě za lepší počasí a úrodu. Osvícenství nastartovalo zájem o národní historii a tak jsou v mnoha případech procesí a poutě na posvěcená poutní místa vystřídána poutěmi na jiná "posvátná" místa, na místa spojená podle tradic a pověstí s českou historií a to také za hojné účasti duchovních, kteří tyto pouti nadále vedí či na místě slouží mše. Romantismus s sebou přináší putování a nedělní výlety nejen s procesím, ale opět na zmíněná památná místa spojená s historií "nově vznikajícího" národa. V důsledku hospodářských a sociálních, politických a kulturních změn, k nimž docházelo již od konce 18. století, totiž začala vznikat společnost, která náboženství již více či méně nepotřebovala, alespoň ne v té podobě, kterou mělo doposud. Začíná tak docházet k nástupu jiných ideologií a na celém území Čech dochází k veřejnému napadání soch a křížů nekatolíky. V 19. století se také začínají náboženské poutě měnit

v každoročně se pravidelně opakující lidové slavnosti, kdy je náboženský charakter pouti odsouván do pozadí a návštěvníci chodí především za zábavou, stánkaři a dobrým jídlem. Velký vliv na vývoj poutnictví v tomto období měl také rozvoj železnice a silniční sítě, díky kterému došlo k urychlení poutí. Cesta, která dříve trvala dva až tři dny, se dala stihnout v průběhu jednoho dne. Poutě se vlastně odehrávaly už přímo na poutním místě, samotná poutní cesta přestala plnit svou duchovní funkci. Konání poutí už pak omezovaly pouze úřední nařízení ohledně dodržování svátečního klidu, hygienických předpisů a ubytování. Lidé na poutě začali chodit také za světskou zábavou, v místě konání se totiž objevily různě atrakce, které nemají s původním duchovním cílem pouti nic společného, a tak se k zástupům a divákům přidali i ti, kteří jinak na bohoslužby nechodili. Na počátku 20. století jsou vedle tradičních bohoslužeb a kázání ještě zmiňovány další pobožnosti konané pro děti, Svatá noc v předvečer hlavní pouti, různá svěcení a litanie. Poutě se ale konaly každý rok, alespoň ty hlavní ve svátek Narození Panny Marie. Z pramenů je také patrné, že v této době chodilo procesí z Hostovic do Hájku pravidelně. Celkově se poutě všude úspěšně rozvíjely, i když ne pouze po té duchovní stránce, pak však v průběhu 1. světové války dochází na poutních cestách a v okolí poutních míst k útlumu. Po rozpadu Rakouska-Uherska došlo v Československu k pokusu o reformaci církve. Tehdy totiž asi jedna pětina českých katolíků odpadla od církve katolické, přešli do nově se utvářejících církví a velké množství lidu zůstalo vůbec bez vyznání. Je jisté, že tato skutečnost měla vliv i na příchod nových poutníků do Hájku. Hospodářská krize a 2. světová válka byly jistě dalšími překážkami rozvoje poutnictví. Po roce 1948 byla účast věřících na procesích a poutích násilně omezena, procesí se směla konat pouze v okolí kostela a to ještě pokaždé se svolením úřadů, které si vymýšlely různé překážky, jak nechtěnému shromáždění lidu zamezit. Klášter v Hájku byl v roce 1950 pro poutníky na dlouhá léta uzavřen. Po roce 1989 byl sice znovu otevřen, ale již nebyl obsazen řeholníky. Loreta zůstala naštěstí zachována a tak může i nadále sloužit příchozím poutníkům. Tradice poutí byla obnovena právě proto, že potřeba slavností a duchovních obřadů přetrvává a člověka ovlivňuje v i dnešní době. Poutní cesta Hájek, Poutě do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/historie-poutni-cesty/poute-do-hajku>>.

V Hájku založil roku 1623 Jetřich Florian Žďárský ze Žďáru loretánskou kapličku ex voto za narození syna a dědice v roce 1622. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>. Po dvou letech byla vysvěcena kardinálem Harrachem, ale protože se záhy stala oblíbeným cílem poutí, došlo v roce 1630 k rozšíření kaple a dalšímu vysvěcení. V roce 1699 byl areál ohrazen a v letech 1720 – 1726 bylo vybudováno nákladem donátorů V letech 1720 – 1726 bylo vybudováno nákladem donátorů dvacet kaplí poutní cesty, která spojila strahovskou bránu s Hájkem. V letech 1751 – 1752 byly všechny kapličky opraveny a roku 1773 bylo znovu opraveno deset kaplí počínajíc od Hájku k Praze včetně nově

vymalovaných znaků a obrazů, v roce 1774 byly takto opraveny zbývající kaple. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku obnovena. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.praha6.cz/aktuality/poutni-cesta-z-lorety-do-hajku-obnovena-2001-12-18.html>>. Na konci 18. století začaly kaple chátrat, protože císař Josef II. zrušil nadaci na jejich obnovu. Poslední větší opravy se uskutečnily v letech 1899 – 1900, v té době jich však zůstalo zachováno již pouhých čtrnáct. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>. Nové obrazy na plechových tabulích, které nahradily zaniklé fresky, maloval pražský malíř Josef Scheiwl, současník českých umělců generace Národního divadla. Hostivická historie, Poutní cesta z Prahy do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.hostivickahistorie.cz/letaky/Cesta.pdf>>. Od této poslední opravy nebyly opravovány prakticky vůbec, čemuž také odpovídal jejich současný stav a do dnešního dne jich zůstalo jen jedenáct. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>.

Kaple postavil František Fortin, kamenické práce odvedl kameník Herrstorff a autorem výzdoby byl Jan Schor. Kapličky poutní cesty se v ničem nepodobají obvyklým božím mukám či venkovským kaplím. Upoutají svojí výškou, harmonií rozměrů i ladností křivek kamenických prvků. Vedle architektonické působivosti měla kaple střídmou plastickou výzdobu. Byl na ní erb donátora a štítek s jeho jménem i obvyklé barokní kamenické objekty – koule nad pilíři, patníky pod kaplí, křížek s listovým zakončením ramen a pískovcové zastřešení. Výklenek nesl rozměrné fresky, věnované zpola kultu Panny Marie a zpola výjevům ze života svatého Františka. Hostivická historie, Poutní cesta z Prahy do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.hostivickahistorie.cz/letaky/Cesta.pdf>>. Hájecká "erbovní galerie" jasně odráží hierarchické vztahy dobových českých společenských elit. Patronem první kaple směrem od Prahy byl pražský arcibiskup jako nejvyšší zástupce duchovního stavu v zemi. V dalších kaplích pak byly vymalovány erby jednotlivých místodržících, tedy zástupců stavu panského a rytířského podle hierarchie jednotlivých zemských úřadů a jejich úředníků mezi lety 1720 – 1734. Proto je na druhé kapli znak hraběte z Vrtby, nejvyššího purkrabího, na třetí hraběte Nostice, nejvyššího hofmistra, na čtvrté hraběte z Valdštejna, nejvyššího maršálka a takto to dle úřadů sestupně pokračuje až ke dvanácté kapli. Třináctá zůstala bez patrona a čtrnáctou zdobil erb magistrátu Starého Města pražského. Od patnácté kaple se patrony stávají další zástupci šlechty, kteří již nezastávali tak významné úřady. Poutní cesta Hájek, Kaple. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/kaple/>>.

V roce 1998 se rozhodla městská část Praha 6, na jejímž území se nachází šest zachovaných kaplí, k záchraně této historicky významné památky a postupně obnově poutní cesty jako celku. V roce 1999 byla zpracována podrobná urbanisticko-architektonická studie celé poutní cesty a v roce 2000 byla

zahájena vlastní obnova objektů. Jednalo se o tři kaple (Dlabačov, Ladronka a Vypich), jejichž obnova byla v průběhu roku 2001 dokončena a zároveň byly zahájeny práce na obnově dalších dvou kaplí (Kocourova a Bolívarova). Všech pět kaplí bylo kompletně dokončeno v roce 2002. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>. Během realizace obnovy kaple na Dlabačově byly zjištěny dochované fragmenty původních historických výmaleb včetně latinských nápisů, které byly odborně restaurovány a obnoveny. Malba znázorňující Madonu s andělky byla restaurována pouze v horní polovině výklenku, tak jak byla zachována. Dolní část výklenku nebyla doplněna. Součástí projektu je nejen obnova každého objektu, ale zároveň i úprava nejbližšího okolí, vybudování odpočinkového místa včetně drobných sadových úprav a uvažuje se o následném využití trasy poutní cesty jako turistické či cyklistické stezky. Městská část Praha 6, Poutní cesta z Lorety do Hájku obnovena. [online]. Dne 15. 02. 2014. [cit. 2014-02-15] dostupné z <<http://www.praha6.cz/aktuality/poutni-cesta-z-lorety-do-hajku-obnovena-2001-12-18.html>>.

3.2. Baroko a barokní zahrada

Oproti klidové renesanci je barokní umění plné pohybu a života, v některých dílech vede až ke zdivočelosti. Linie se prolamují, používá se hojně oblouků, vyznačuje se vysokou plastičností, hrou světla a stínu, ale spíše na oblých tvarech, kde se uplatňuje větší škála světelných přechodů. Ve stavitelství se rozvíjely renesanční zásady, doplňované co nejvíce hybnými prvky, v malířství jsou drapérie a roucha v pohybu, postavy vyjadřují hluboké pohnutky citů, v krajinných scénériích oblaka plují a příroda je v pohybu. I v sochařství byly uplatňovány pohybové tendence – figury se spirálovitě otáčejí okolo své osy, drapérie je nadneseně vzdušná a celkové držení těla sleduje vášnivý pohyb (Wagner, 1989). Podle Turnera (2005) je klasická kompozice jednoduchá a čistá, každá její součást si zachovává svoji nezávislost, kompozice je statická a uzavřená hranicemi. Oproti tomu barokní umělec touží vstoupit do mnohočetnosti jevů, do toku věcí a do neustálé elegance – a proto je jeho kompozice dynamická, otevřená a má tendence se dostat mimo své hranice.

Barokní zahrady představují velmi charakteristický článek umělecké produkce 17. a 18. století. Tvořily nedílnou a zcela samozřejmou součást téměř všech stavebních podniků doby a velmi příznačně propojovaly hlavní funkce soudobé architektury. Barok ve svých počátcích organicky vyrůstal z renesance a manýrismu, jejichž principy a koncepce originálním způsobem rozvinul a završil. Obecně se barokní zahrada od renesanční liší způsobem založení, dimenzemi a organizací prostoru. Barokní zahrady jsou prostě takové jaký je samotný barok – na relativně omezeném prostoru jedinečně dokumentují životní styl doby a představují jakýsi mikrosvět, který lze s určitou licencí považovat za reflexi celé soudobé společnosti (Kotalík, 1995).

Barokní zahrada má ve svém evropském obraze dva základní typy – italskou zahradu stoupajícího terénu, naplněnou pohybem vodních kaskád a fontán, s dalekými úzkými průhledy, nevelkých stíněných ploch, zato tvarově bohaté vegetace, a francouzskou zahradu plošnou, dalekou, širokých rozměrů, s klidnými plochami bazénů a s přísně formovanou vegetací (Dokoupil a kol., 1957). Zahrady italského původu působí kontrastem světla a stínu, střídáním vydutých a vypuklých ploch bohatě členěné architektury. Francouzské zahrady využívají kontrastu jednotlivých výškových pásem (plochy parterů složených z jemných vzorů rostlin a jsou lemovány vysokými stěnami z keřů a stromů tvarovanými geometrickým stříhem (Bašeová-Korčáková, 1991).

Pro zahradní architekturu 17. a 18. století jsou charakteristické:

- monumentální založení a forma

Ideálem barokní zahrady byla prostorová velkorysost, a pokud terénní situace tuto velkolepost založení limitovala, pokoušeli se architekti všemi možnými iluzivními prostředky o optické prodloužení stíněného pozemku.

- ústrojnost celku, logika a řád jeho rozvrhu

Pro barok je obecně příznačné, že se z individuálních stavebních jednotek snažil vytvořit promyšlený a procítěný celek vyššího řádu. V zahradní architektuře se to projevilo logickou vazbou jednotlivých ploch a prostorů, která nevyklučuje moment překvapení, ale jako celek nepřipouští žádné náhodné řetězení motivů a asociací.

- symetrie, osovost a směrová orientace

Racionální řád paprscité sítě alejí a osových průsečíků s uzlovými body jednotlivých zastavení se opírá o návaznost na architektonické členění determinující budovy a funkční vývin od vstupu k závěru, směřovaný principem dálkového průhledu.

- dynamismus a měřítková gradace

Barokní zahrady představují pulzující organismus, který se před očima diváka proměňuje podle zvolené trasy, úhlu a distance pohledu. Rafinovaně volené směry nástupů a příchodů, citlivě formované linie a křivky zdí, parapetů a teras a hmotová gradace jednotlivých prvků citlivě akcentují, co je třeba. Respektují přitom principy dominanty a subordinace z hlediska odstupňování významu a charakteru jednotlivých prostor a přirozeně vedou návštěvníka od oficiálního k intimnímu, od umělého prostředí k atmosféře ryze přírodní. Dynamismus podtrhuje i proměnlivý charakter použitých přírodních komponent, jako je změna jejich vegetačních cyklů, reflexe vodní hladin či větrný efekt.

- iluzionismus

V duchu barokního iluzionismu došlo k estetickému přehodnocení vlastní přírody až v mezní poloze jejího znásilnění, respektive popření její materiální podstaty, pohlacené uměleckou vůlí člověka. Všechny užití prostředky navozují iluzi, odlesk ideje reálné přírody a nejrůznější finesy permanentně útočí na návštěvníkovy smysly.

- pluralismus

Jeden osamocený strom nemá v barokní zahradě žádný význam. Svoji funkci plní pouze v rámci uzavřeného celku, tj. ve formě aleje, stěny či alespoň skupiny stromů. Tento barokní pluralismus úzce souvisí s psychologií doby, která vychází z izolovaného individuálního subjektu, kterým je však plurální subjekt my. Zmnožení prvků je typickým rysem barokních zahrad.

- antinormativnost a variabilnost

Pro barokní zahrady je typická proměnlivost a téměř hudební smysl pro variace a na druhé straně absence závazných norem a slohových vzorníků, které by při důsledném používání vedly k uniformitě. Je příznačná variabilnost prostorového a formálního řešení i jedinečnost každého tvůrčího činu vycházejícího z konkrétní situace a prostředí.

- dekorativismus

Záliba v dekorativismu prostupuje celou zahradu a využívá všechny vhodné a volné plochy, aby je pokryla jemnou arabeskou ornamentu. Ornamentální předlohy a vzory ze soudobého textilního umění se významně uplatnily především při úpravách květinového parteru.

- prorůstání interiéru do exteriéru

V baroku došlo k definitivnímu porušení rovnováhy dvou uzavřených světů – vlastní budovy a její zahrady, jejichž hranice se postupně stírají. Architektura se otevírá přírodě a stále výrazněji do ní vstupuje. Zahrada se proměňuje v palác ve volném prostoru.

- vyzařování do okolní krajiny

Přes skutečnost, že barokní zahrady představovaly jakási *privatissima*, důsledně izolovaná od vnějšího světa obvodovou zdí, registrujeme zřetelné úsilí o širší prostorové souvislosti a scelování zelených ploch. Zahrady vyzařují do okolí v metastrukturách velkolepých krajinnotvorných celků, které modelují enklávy celých bývalých panství (Kotalík, 1995). Podle Hadfielda (1965) však byla některá díla přemrštěná a neměla co dočinění s intimitou. Byla až moc geometrická, což spíše demonstrovalo architektův um.

- syntéza jednotlivých uměleckých druhů

Od 17. století byly zahrady definitivně chápány nikoliv jako doplněk, ale jako plnoprávný svébytný druh. Na jejich tvorbě se podíleli přední umělci doby v rámci jedinečné interdisciplinární spolupráce a slohové integrace spějící k ideálu "Gesamtkunstwerku sui generis", tedy díla, které je výsledkem jedinečné syntézy nejrůznějších uměleckých disciplín.

U nás je utváření barokních zahrad přímo spojeno s hospodářsko-politickou situací pobělohorského období, kdy se začíná prudce rozvíjet výstavba nových paláců, městských rezidencí a venkovských sídel, ale i klášterů a panských dvorů. Okázalý způsob života vládnoucích, zejména cizácké šlechty a válečných zbohatlíků, vyžaduje i nový typ zahrady, která je určena především k reprezentaci a ke zdůraznění stavovského sebevědomí, bohatství a moci. Zahrady jsou proto nezbytným doprovodem většiny nově vznikajících šlechtických a církevních staveb (Mareček a kol., 1975).

V pražských podmínkách barokní tvorba prokázala přesvědčivou slohovou interpretaci a nadto ohromnou úrodnost. Tuto skutečnost nesporně ovlivnila existence starších renesančních zahrad a vinic

na místě někdejších zahrad a vinic gotických. Většina nejznámějších a dodnes existujících malostranských barokních zahrad byla založena právě na jejich místě. Týká se to jako zahrad na severním úpatí Petřína, tedy zahrady Vrtbovské, Vratislavské, Schönbornské a částečně i Lobkovické, u níž navíc značnou roli sehrála existence lesnatých partií, i komplexu palácových zahrad na jižním svahu Pražského hradu. Do něj patří zahrada Ledeburská, podle zřizovatelů Trauttmansdorfská, dále Malá Pálffyovská, která byla ovocným sadem Velké Pálffyovské zahrady, podle zřizovatelů zvané též Fürstenberská, ale také zahrada Kolovratská, která vznikla na místě středověkého parkánu opevnění Pražského hradu a patřila k dnes již neexistujícímu zahradnímu domu Kolovratského paláce, dále Malá Fürstenberská, zvaná též Malá Černínská podle zřizovatelky Marie Barbory Černínové, a konečně Velká Fürstenberská zahrada, podle zřizovatelů též zahrada Netolických (Pacáková-Hošťálková a kol., 2000).

Povědomí o pražských barokních zahradách je především a oprávněně spojováno se zahradami malostranskými. Vznikaly však i v dalších třech tehdejších městech, tedy na Hradčanech, na Starém Městě a na Novém Městě. Na Hradčanech se barok pochopitelně prosadilo v zahradách Pražského hradu a na Strahově vznikla v době baroka Konventní zahrada. Realizací mimořádného významu byla Černínská zahrada, jejíž úprava v letech 1693 – 1696 podle Domenica Egidia Rossiho respektovala ideovou podstatu konceptu Francesca Carattiho, stejně jako dílčí brokní úpravy v letech 1718 – 1720 podle návrhu Františka Maxmiliána Kaňky a po roce 1744 podle návrhu Anselma Luraga (Pacáková-Hošťálková a kol., 2000).

3.3. Obnova památek zahradě-architektonické tvorby

Památkami v tomto smyslu rozumíme díla (zahrady, parky a krajinu – její části), které zobrazují vývoj a historii krajinářské architektury, jako jednoho z oborů umění – umění tvorby zahrad, parků a krajiny. Jejich význam a umělecká hodnota může být různá, vždy však mají co říci k běhu času, v něm pak i názorovým, stylovým a slohovým změnám, jakožto důsledku vývoje filosofických postojů a ekonomických a společenských vztahů (Otruba, 2000).

Pod pojmem historická zeleň jsou obvykle myšleny zahrady a parky u historických objektů, paláců a zámků. Méně často jsou takto uvažovány i areály zeleně bez přímé vazby na historické budovy (Střejček, 1980).

Historické zahrady a parky jsou kulturním dědictvím a je na nás, abychom jim věnovali více pozornosti. Není v povědomí lidí, že každé znehodnocení zahrady či parku je nenahraditelnou ztrátou. Mluví se o nich v souvislosti se životním prostředím, ale stále dochází k úbytku jejich ploch. Jsou dlouhodobě nebo trvale zabírány na zařízení staveniště, za účelem realizace staveb, nejčastěji parkoviště, silnic, ale i podpovrchové dráhy, či jen vydláždění okolí monumentálního pomníku (Bašeová, 1989).

Je příznačné pro naši dobu a místo, že hodnoty nepřepočitatelné na peníze nedokážeme docenit. Mnoho historických zahrad zaniklo nebo se změnilo ve "veřejnou zeleň", jiné jsou zanedbané a zpustlé, některé tvoří opomíjenou kulisu slavným stavebním památkám. Jen několika z nich dostává přiměřené pozornosti, ať už veřejnosti nebo rozpočtů státní památkové péče. V povědomí české veřejnosti chybí i základní informace o tom, že historická zahrada je kulturní památkou rovnocennou historickým budovám, že péče o ni má svá pravidla a metody, že historickým zahradám západní Evropy či Japonska se dostává pozornosti odpovídající jejich významu v kontextu národního kulturního dědictví (Dvořáček, 2008).

Historické zahrady a parky mají tři základní funkce – hospodářskou, obytnou a reprezentační. Ve výlučnosti i ve vzájemné provázanosti těchto základních účelů je obsažena kompoziční bohatost krajinářské architektury. Z hospodářské funkce zahrady vyšly. Ve středověkých zahradách tato funkce převládala a byla podstatnou složkou zahrad následných období, kdy se ovocné, bylinkářské a zelinářské plochy postupně přesouvaly z centrálních parterů do částí postranních, podružnějších. Byla to zejména pestrost a provázanost hospodářských funkcí, jež se zaslouhovala o svébytná řešení narušující dobově vžitě slohové regule a schémata. Dnes při snahách zachování genofondu ovocných stromů a keřů, zajímavých odrůd zeleniny i při žádoucí propagaci rostlin léčivých, může mnohá historická zahrada pozvednout svou prestiž zdůrazněním užitkových funkcí, aniž by suplovala funkci sbírkových a botanických zahrad. Obytná funkce provází zahrady i parky od starověku. Ztotožňuje se s funkcí

rekreační a je po tisíciletí provázána s funkcí hospodářskou i reprezentační. Reprezentační funkci vděčí historické zahrady a parky za svou uměleckou výpravnost, ta se zasloužila o bohatství slohových typů a variací, navíc o časté obměny a nové úpravy jednoho a téhož objektu (Kuča, 1989).

Památky obecně řadíme do odlišných kategorií, které však mnohdy jsou poplatné soudobé hospodářské či společenské situaci a bývají určeny různými legislativními úpravami. S ohlednutím od těchto, mnohdy se měnících a dočasně platných usancí, musíme vždy trvale a jednotně formulovat zásady památkové a jimi se řídit v teorii a praxi (Otruba, 2000).

Východiskem jsou dva nejdůležitější dokumenty – Benátská a Florentská charta. V preambuli Benátské charty, která byla schválena roku 1964, se říká: Památky jako nositelé duchovního odkazu minulosti představují i v přítomném životě národů živá svědectví jejich staletých tradic. Lidstvo, které si každodenně uvědomuje jednotu všelidských hodnot, považuje památky za společné dědictví a prohlašuje se vůči budoucím generacím solidárně zodpovědné za jejich zachování. Považuje za svou povinnost odevzdat jim je v plné bohatosti jejich původnosti. Je proto nezbytné, aby zásady, jimiž se mají řídit práce na zachování a restaurování památek, byly obecně objasněny a formulovány v mezinárodním rozsahu (Otruba, 2002). Mezinárodní výbor pro historické zahrady a historické lokality ICOMOS-IFLA se pak na svém na svém zasedání ve Florencii 21. května 1981 rozhodl vypracovat chartu, týkající se ochrany historických zahrad s tím, že tento dokument ponese název města, v němž byl přijat. Tato charta byla redigována Mezinárodním výborem a dne 15. prosince 1981 ji registroval ICOMOS, aby tak na tomto specifickém úseku doplnila Benátskou chartu (Pacáková-Hošťálková a kol, 2004).

Z mnoha článků charty jsou pro obnovu nejdůležitější:

- "Historická zahrada je architektonickou a vegetační kompozicí, jejíž materiál je především rostlinný, a tudíž živý, a jako takový pomíjející a obnovitelný". Vzhled historické zahrady tedy vyplývá z věčné rovnováhy mezi cyklickou změnou ročních období, přírodního růstu a snahou o zachování jejího stavu.
- "Historická zahrada je jako památka a musí být chráněna v duchu Benátské charty, která má širší dosah a vztahuje se i na ostatní umělecké památky." Jako "živá památka" závisí její ochrana na specifických podmínkách Florentské charty.
- Do architektonické kompozice historické zahrady patří její půdorys a terénní rozdíly, její rostlinná skladba (dřeviny, jejich hmotnost, barevnost, poměry vzdálenosti a výšky), její stavební a architektonické prvky, její pohybuující se či stojaté vody se zrcadlením v nich.
- Vyjádření úzkých vztahů mezi civilizací a přírodou, místo pohody vhodné k přemýšlení a snění – zahrada nabývá vesmírného smyslu idealizovaného obrazu světa, stává se "rájem"

v etymologickém slova smyslu. Současně svědčí o kultuře, o stylu, o příslušné epoše, popřípadě o originalitě jejího tvůrce.

- Označení "historická zahrada" náleží stejně jak malým, skromným zahrádkám, tak i velkolepým nebo přírodně krajinářským parkům.

- Pokud souvisí zahrada s budovou, tvoří spolu neoddělitelný celek. Historická zahrada nemůže být odtržena od svého městského nebo venkovského prostředí, umělého či přírodního.

- Historický celek je určitou částí krajiny, připomínající pamětihodnou skutečnost (místo významné historické události, slavného mýtu nebo skutečného boje, námět oslavného obrazu atd.)

- Ochrana historických zahrad vyžaduje, aby byly identifikovány a staly se součástí evidenčního seznamu. Ke všem zásahům, jako je údržba, konzervace a restaurace v historických zahradách, je třeba přistupovat diferencovaně (Wagner, 1990).

V dalších člancích charty se pojednává o problémech zvýšené údržby, konzervace, restituace a rekonstrukce zahrad (Wagner, 1990). U nás pak zajišťují stejné cíle orgány státní památkové péče podle zákona o státní památkové péči (Hurych a kol., 2011).

Na rozdíl od stavebních památek podléhají zahrady a parky značným proměnám v čase a vyžadují trvalou péči a opakované tvůrčí zásahy menšího rozsahu. V určitém stáří nebo za jistých okolností jsou i u dobře ošetřovaných objektů nutná zásadnější opatření. Podle účelu a rozsahu prací se rozděluje na asanace, adaptace a rekonstrukce. Všechny tyto zásahy se často různě prolínají a doplňují. Asanace (očistění) zahrnuje opatření směřující k odstranění nevhodných objektů, zbytků i rostlin, např. dřevin suchých, plevelných, ohrožujících bezpečnost nebo nesprávně použitých rostlin. Adaptace je přizpůsobení objektu novému účelu nebo celková modernizace úpravy. Z původního stavu se zachová vše, co může být využito, především vzrostlé dřeviny. Nově se řeší zejména provozní situace, vybavení a stupeň výzdoby. Rekonstrukce (restaurace) sleduje obnovu dřívějšího stavu nebo je jejím cílem zásadní změna ve vzhledu i funkci. Menším změnám směřujícím k zachování původního stavu se říká též renovace a náhradě porostů restituace (Hurych a kol., 1984).

Postup samotné obnovy probíhá v následujících fázích:

- Studium historických pramenů, tj. písemných zpráv, výkresů, plánů a map, obrazů apod. Důležité jsou údaje z celého historického vývoje a zejména z vrcholného období zahrady nebo parku. Průzkum začneme v historickém knihovním fondu památkového objektu, pokračujeme v archivu odboru výstavby příslušného stavebního úřadu. Dále se obrátíme na Národní památkový úřad v Praze a na jeho územní pracoviště. Využijeme rovněž fondy Národního archivu. Velmi cenné jsou indikační skici stabilního katastru, vzešlé z geodetického vyměřování v první polovině 19. století. Podle nich byly zpracovány katastrální mapy v měřítku 1:2880. Cenné informace můžeme získat ze Sommerových

knižních topografických edic. Prohlédneme si i muzejní a galerijní sbírky. Důležitým pramenem může být i odborná literatura, články v dobovém i pozdějším regionálním tisku, zprávy z konferencí, symposií apod. Dostatečně podrobné informace se však u většiny historických zahrad bohužel nezachovaly.

- Zhodnocení současného stavu vychází z následujících rozborů. Stavebně historický průzkum s popisem a analýzou staveb – rozbor architektury zámeckých budov, zahradních staveb nebo jejich zbytků pomáhá porozumět vývojovým etapám zkoumaného parku nebo zahrady. Archeologický průzkum slouží v historických zahradách a pracích k identifikaci dřívějších cest, vodních prvků, zaniklé nebo pozměněné architektury, rozmístění původní sochařské výzdoby apod. Biologický rozbor posuzuje stav porostů, jejich hodnotu a vhodnost pro dané podmínky, přičemž se opírá o inventarizaci a klasifikaci dřevin a květin (zaměření, soupis, vyhodnocení), stav trávníků atd. Kompoziční rozbor hodnotí půdorysné členění, prostorové uspořádání porostů a jiných prvků, barevnost, psychologický účinek apod. Funkční rozbor hodnotí současné i předpokládané využití. Jeho součástí je i rozbor provozní, který si všímá i návaznosti na okolí, směrů pohybu a jejich frekvenci, šířky i technického stavu cest, účelových ploch apod.

- Stanovení cíle obnovy vyplývá z vyhodnocení předchozích bodů. U každého objektu by se měla zachovat jeho jedinečnost. Neopominutelné je také respektování názorů orgánů státní památkové péče.

- Konečná fáze – zpracování architektonické studie a posléze i jednotlivých stupňů dokumentace obnovy (projektové dokumentace) potřebné k uskutečnění obnovy (průvodní zprávy, prováděcí výkresy, rozpočty apod.) (Hurych a kol., 2011).

3.4. Zahrady pro zrakově postižené

3.4.1. Lidé se zrakovým postižením

Tak jako v každé společnosti, tak i v naší se setkáváme s lidmi s různým zdravotním či tělesným handicapem. Termín handicap označuje nerovnost podmínek, nevýhodu, znevýhodnění. Ve svém významu upozorňuje i na nedostatky v okolním prostředí, např. v informačních a komunikačních systémech, vzdělávacích a kulturních institucích, které zabraňují osobám se zdravotním postižením zapojit se rovnocenně a bez konfliktů běžného života (Kacanu, 2001).

Každého člověka lze charakterizovat podle nepřeberného množství hledisek a na celém světě nenajdeme dva zcela totožné jedince. To, že má někdo špatný zrak nebo nevidí vůbec, je jen jedním ukazatelem a lze jej celkem objektivně změřit v ordinaci očního lékaře. Ale jak na tuto obtížnou životní situaci konkrétní člověk reaguje? Jak se s ní během života vypořádává? Jak zvládá nebo nezvládá určité činnosti, kde jsou hranice jeho možností? To je vždy záležitost velmi individuální a závisí na mnoha okolnostech - na schopnostech daného člověka, na jeho vlastnostech, vlohách, předchozí zkušenosti, na přístupu lidí z jeho okolí apod. Z toho vyplývá, že není možné jednoduše říci "zrakově postižení lidé jsou takoví a takoví, dokáží to a to", protože každé takové prohlášení je příliš zobecňující a ve skutečnosti neplatí. Ve slovním spojení "zrakově postižený člověk" je nejdůležitější právě ono slovo "člověk". Samotný fakt, že nevidí, znamená jen to, že některé věci musí dělat jinými způsoby než ostatní, ale není proto lepší nebo horší. Spojená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Kdo je zrakově postižený? [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.sons.cz/kdojezp.php>>

Rozvážíme-li dobře, zjistíme, že zrak není nutný pro správné myšlení, protože duševní schopnosti nejsou dotčeny slepotou. V lidské mysli je jen velmi málo poznatků, které by člověk slepý od narození nemohl získat, protože jich opravdu velmi málo pochází výhradně z dojmů zrakových. Je třeba rozebrat prvky zrakového vjemu a člověk zjistí, že skoro všechny jsou obsaženy ve vjemech hmatových. Je však mnoho předmětů, které se svou vzdáleností nebo velikostí vymykají vnímání hmatem, a přesto i zde jsou hmatové počítky základem i pro normální zrakové vnímání. Představu předmětu si tedy může na základě jednotlivých prvků (kromě barvy) utvořit každý jedinec nadaný hmatem. Zrak je vlastně hmatem na dálku, který je obohacený o vnímání barev. Hmat je zrakem na blízko bez rozpoznávání barev, ale zato s přímým vnímáním povrchu předmětů. Oba smysly nám tudíž podávají informace stejného druhu (Villey, 1918).

Zrakový orgán je složen ze tří částí (receptor, dráha spojující oko s centrem a zrakové centrum v mozku) a v každé z těchto částí může dojít k poškození (oční choroba, vada, poškození) s charakteristickými následky pro vidění. Viděním rozumíme schopnost zrakově vnímat, rozlišovat a představovat si prostředí. Rozlišujeme vidění centrální, kterým vnímáme detaily a barvy a vidění periferní, které umožňuje vnímat prostor a orientovat se v něm. Jak víme, vidění je velice složitý proces, na němž se kromě oka a nervových drah významnou měrou podílí mozek, který veškeré signály zpracovává ve výsledný zrakový vjem. Spojená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Kdo je zrakově postižený? [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.sons.cz/kdojezp.php>>

Zrakově postižení nebo správněji osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. Úžeji se tímto termínem rozumí ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje. Jedná se o skupinu zrakově postižených, u nichž právě onen vážný funkční důsledek zrakové vady zasahuje do běžného života, lidí, jimž už běžná brýlová korekce nepostačuje k vidění. Skupinu těžce zrakově postižených můžeme dále dělit na nevidomé a slabozraké. Podle výsledků oftalmologického vyšetření je možno zrakově postiženého člověka zařadit do některé z 5 kategorií zrakového postižení (střední slabozrakost, silná slabozrakost, těžce slabý zrak, praktická nevidomost, úplná nevidomost). Definice zrakového postižení pouze podle ostrosti vidění a rozsahu zorného pole není vždy úplně dostačující. Pro objektivnější diagnostiku musíme pečlivě zkoumat další zrakové funkce, jako např. kontrastní citlivost (světloplachost, šeroslepost), schopnost rozlišovat barvy, vnímání hloubky, schopnost lokalizovat, fixovat předměty, sledovat je v pohybu apod. Především nás zajímá to, jak zrakové postižení ovlivňuje běžný život klienta, které úkony zvládá, které zvládá jen s obtížemi nebo vůbec ne. V jaké oblasti tkví jeho nejnaléhavější potřeby a jaká lze najít řešení (s využitím zraku nebo za pomoci jiných smyslů). Komplexní posouzení zrakových funkcí si často vyžaduje spolupráci několika odborníků. Spojená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Kdo je zrakově postižený? [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.sons.cz/kdojezp.php>>

Zrakové postižení přináší velmi závažné komplikace života, smysluplný, užitečný a příjemný život jím však nemusí končit. Je vhodné v maximální míře využívat pomoci očních lékařů. Je lépe naučit se s postižením žít, než čekat na zázrak uzdravení. Život je krásný, i když se člověk na mnohé věci nemůže podívat. Je však třeba život prožívat, ne jen živořit. Spojená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Kdo je zrakově postižený? [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.sons.cz/kdojezp.php>>.

3.4.2. Tvorba zahrad pro zrakově postižené

Zahrady pro nevidomé a slabozraké se zakládají jako samostatná účelová zařízení u stacionářů a ústavů nebo jako specifické zahradní partie celoměstských parků. Jsou využívány jako součást procesu integrace postižených do společnosti. Zahrada má cestní síť vedenou v pozvolných liniích, protiskluzový povrch cest je opatřen vodícími linií, v exponovaných úsecích vodícími madly. Cestní síť doprovází reliéfní označení v Braillově písmu u programových zastávek a u vchodu nechybí celkový plán expozice (Hurych a kol., 2011).

Součástí zeleně jsou porosty nebo vyvýšené záhony se sestavami rostlin poznatelnými hmatem, čichem nebo sluchem, oblíbená jsou seskupení rostlin s aromatickými listy či plody a voňavými květy, vhodné jsou vodní partie se zvukovými efekty, voliéry s ptactvem nebo plochy pro poslech reproduované hudby. Náladu těchto prostor podporují drobná herní zařízení a sportovní nářadí, k vyššímu typu vybavení těchto zahrad patří interpretační výtvarná díla, která dávají možnost je hmatově identifikovat. V zahradách s personálem jsou zařazovány do programu i výuková zařízení simulující běžné situace ve veřejném prostoru, např. dopravní hřiště, terénní nerovnosti a jiné překážky (Hurych a kol., 2011).

Při tvorbě zahrad, parků a veřejných prostorů se často zaobíráme pouze osobami s těžkým zrakovým postižením, mnohdy je pak daný prostor srozumitelný pro člověka zcela nevidomého, ale zároveň je velkým problémem pro slabozraké, kteří používají zbytky svého zraku a ne hmatu, např. slepečkou hůl. Slabozraký vnímá mnohem hůře tzv. slepecké dlaždice – rozdílnou strukturu jejich povrchu, ale vnímá výrazný rozdíl v barvě. Časté používání šedých slepeckých dlaždic ve stejné šedé dlažbě nijak neusnadňuje situaci většiny zrakově postižených. Diferenciace prostoru by tedy neměla být pouze různě strukturovanými materiály povrchů a pomocnými madly, ale i rozdíly mezi odstínem povrchů, a to nejlépe v sytosti - např. světlá dlažba - tmavá drcená borka, tmavá dlažba - bílé oblázky. Barevně výrazné by měly být i nebezpečné obrubníky, sloupy či vodící tyče. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Nevidomý používající slepečkou hůl potřebuje pro průchod nejméně 90 cm. Nejnižší podchodí výška musí být minimálně 210 cm, lépe však 230 cm, což je důležité především pro osoby s postižením zraku. Vyšší výška je doporučována proto, že naše populace čím dál více roste. Základním vodícím prvkem pro zrakově postiženého je vodící linie. Přirozenou vodícími linií jsou v prostoru přirozeně existující linie, které jsou čitelné hmatem – tedy nášlapem či slepečkou hůl. Přirozenou vodícími linií je například styk stěny domu s chodníkem. V reálu také rozhraní chodníku a travnaté plochy, protože je to rozdíl

hmatově čitelný hůl. Není tedy nutná změna výšky. Umělá vodící linie musí být přímá, v interiéru nejméně 300 mm široká, v exteriéru nejméně 400 mm, odbočky a změny směru zřizujeme pokud možno v pravém úhlu. V zahradě nebo parku je přirozeně čitelný rozdíl povrchu dlažďené cesty a trávníku. Není tedy nutné vést po celé délce parkových cest umělou vodící linií. Je ale vhodné okraj cesty zvýraznit jiným druhem dlažby – jiný formát, u mlatových cest pak kamennými kostkami apod. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Při navrhování zahrady pro zrakově postižené musíme brát ohled na sníženou orientaci, proto by to měl být prostor jednoduchý, snadno zapamatovatelný. Pro orientaci je důležitá i různá struktura a barevnost povrchů komunikací, a také zvukový vjem, umožňující tzv. echolokaci – orientaci podle sluchu, např. vodní prvek s proudící vodou, různé zvonky či objekty vyluzující zvuk apod. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Nezbytným prvkem v zahradě pro zrakově postižené je místo pro umytí rukou. Zrakově postižení se velmi často bojí ušpinění, toho, že budou špinaví a nebudou o tom vědět a ostatní lidé si toho všimnou. Proto je umyvadlo či jezírko velmi důležité pro psychickou pohodu návštěvníků zahrady. Má samozřejmě i praktický význam, protože ušpinění v zahradách je poměrně častou záležitostí. Také po dotýkání se aromatických rostlin je vhodné ruce občas umýt tak, aby se vůně příliš nemíchaly. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

V zahradách určených pro zrakově postižené by měl být vždy přítomen průvodce. Ten musí vědět, jakým způsobem provést postiženého zahradou, ale musí se vyznat i v botanice a vlastnostech rostlin, které se v zahradě nachází. Zrakově postižený se totiž dokáže v zahradě sám bezpečně orientovat až po několika návštěvách, někteří dokonce vůbec ne. Právě proto je osoba průvodce velice důležitá nejen kvůli bezpečnosti, ale vůbec kvůli funkčnosti zahrady samotné. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Mobiliář je neodmyslitelnou součástí každé zahrady, parku, veřejného prostoru. Při umísťování laviček a odpadkových košů musíme brát v potaz osoby s postižením zraku. Právě proto je vhodné umístit lavičky a odpadkové koše ve výklencích. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Rostliny nacházejí v zahradách pro handicapované různé uplatnění. Nejvýraznější však je přímé působení na smysly člověka. Běžně rostliny vnímáme zrakem. Vnímáme tak rostlinu jako celek, její tvar,

různé znaky, barvu květů, listů, kůry. Zrakem vnímáme základní vlastnosti rostliny, jako jsou barva, struktura a textura rostlin. Každá rostlina má mnoho různých barev. Během většiny roku na nás působí barva listů a kůry. Kvetení rostlin je vždy časově omezeno, ale květy jsou velmi ceněné a oblíbené. Jejich barva tedy hraje také významnou roli. Vůni způsobují různé látky rozptýlené ve vzduchu. U rostlin to jsou silice vylučované většinou květy, ale velmi často i listy, kůrou a ostatními částmi rostliny. Vůně a pachy jsou významným zdrojem informací a slouží k dokreslení představy o vnějším prostředí. Vůně rostlin má většinou velmi pozitivní účinky na náladu člověka. Každou rostlinu však můžeme číst hmatem. U menších rostlin si tak nevidomý může získat představu o tom, jak daný druh vypadá, jakou má stavbu větví, velikost a povrch listů a květů. Ve speciálních zahradách je vhodné používat rostliny, jejichž hmatově čitelné vlastnosti a odlišnosti jsou výrazné (tuhé hladké listy, měkké vlnaté listy, drobné listy, velké listy). Také je důležitá relativně velká odolnost rostliny k poškození, k němuž může během ohmatávání docházet. Slova zvuk a rostlina nejdou na první pohled příliš dohromady. Ale co třeba šumění listů ve větru? A zpěv ptáků? V korunách stromů a velkých listnatých keřů najdou místo k hnízdění. Zvuk do zahrady vnáší také kvákající žáby, žijící v jezírku a různé druhy hmyzu. Kvetoucí stromy přilákají do zahrady včely, luční trávník zase cvrčky. Chuť bývá poměrně opomíjeným smyslem při tvorbě obytných zahrad i veřejných prostor. Přitom je velice příjemné si při procházce zahrady jen tak „zobnout“ lesní jahody nebo kuličky rybízu. Také čerstvé bylinky na vaření nebo do čaje přijdou vhod nejen v rodinné zahradce. Zahradní architektura bez bariér, Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

3.4.3. Škola Jaroslava Ježka

Škola Jaroslava Ježka zajišťuje pro děti a mládež s postižením zraku všestrannou péči včetně výuky speciálních dovedností, jejichž zvládnutí zvýší samostatnost a soběstačnost zrakově postižených a tím výrazně usnadní jejich život ve složitých životních situacích. Toto je nutná podmínka úspěšné integrace. Škola Jaroslava ježka, Úvod [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.skolajj.cz/>>.

Počátek 19. století byl obdobím, kdy se v relativně kladných podobách projeví prvky zájmu nové vládnoucí třídy, buržoazie, o životní situaci defektních jedinců, především dětí. Dne 4. června 1807 byla do Vídně poslána žádost o povolení založit ústav pro slepé děti v Praze. Císař František I. žádosti vyhověl a určil pro ústav budovu bývalé německé říšské kanceláře (tato budova je o čtyři domy níže k Hradčanskému náměstí, než je dnešní budova školy). Této nové instituci byl přiznán název "Soukromý ústav pro slepé děti a na oči choré". Potom následovaly úpravy přidělené budovy a na podzim roku 1808

nastoupili do ústavu první chovanci. Prvním ředitelem ústavu byl jmenován Prokop Platzler a vyučování bylo v německém jazyce. Po smrti Platzera v roce 1825 se stal ředitelem na krátkou dobu Alois Klár, po něm voják a byrokratický úředník Josef Procházka. Protože se zvýšil počet chovanců, stala se dosavadní budova nedostačující, a tak Procházka roku 1836 vymohl císařský souhlas a zajistil prostředníky pro zakoupení nové budovy, Vrbovského paláce, v němž ústav sídlí dodnes. V té době byl také ústav přejmenován na "Český soukromý výchovný a léčebný ústav pro slepé". V roce 1879 přechází ústav do rukou kongregace Milosrdných sester Karla Boromejského. A v této podobě, pod ochrannými křídly opatství strahovského, přežívá až do roku 1948, kdy se jeho správy ujímá konečně stát. Na přelomu století se zaváděla Braillova abeceda a do roku 1918 doznávaly v ústavu germanizační snahy a vyučovalo se střídavě dvojjazyčně. Ve 20. letech pronikly do ústavu i výsledky práce spolu Český slepecký tisk – časopis Zora a knihy ve slepeckém písmu. V roce 1948, kdy ústav přešel do státní péče, se přejmenoval na "Mateřskou, národní a střední školu pro slepé" (Solarová a Šarbach, 1992). Největších změn se škola dočkala až v 90. letech. V roce 1991 vzniká "Poradenské centrum pro děti od tří do patnácti let", v roce 1997 dvouletá "Praktická škola" a v roce 2008 "Základní umělecká škola". Kompletní přestavba, rekonstrukce a modernizace se dotkly také internátu. Přepažením velkých ložnic vznikly místnosti pro dva až pět žáků, dále čajové kuchyňky, herna a internát ve druhém patře se rozšířil do dříve nevyužitých půdních prostor. Z tmavého a vlhkého suterénu se staly prostory pro mateřskou školu a velká, světlá jídelna. Následovalo vybavení moderním nábytkem a vylepšování interiérů pro lepší funkčnost pokračuje průběžně až do dnešní doby. Škola Jaroslava ježka, Stručná dvousetletá historie školy [online]. Dne 20. 02. 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.skolajj.cz/historie/>>.

4. Zhodnocení podkladových údajů

4.1. Popis místa

Řešený prostor Loretánské zahrady se v rámci České republiky nachází na území hlavního města Prahy v městské části Praha 1 (viz příloha 1). Tato městská část sestává z několika katastrálních území a Loretánská zahrada se nachází v její severozápadní části – Hradčany. Ty však ještě kromě městské části Praha 1 zasahují do městské části Praha 6. Celkově mají Hradčany rozlohu 1,52 km², přičemž 1,05 km² připadá městské části Praha 1 a zbylých 0,47 km² městské části Praha 6. K 31. 12. 2006 žilo na Hradčanech 2 222 obyvatel. Loretánská zahrada leží v historickém jádru Prahy, které je zapsáno na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. V rámci Hradčan se nachází při jejich nejzápadnější okraji. Zahrada je téměř ze všech stran obklopena zástavbou, pouze jednu její hranici tvoří ulice, a to Loretánská při jejím jižním okraji.

Oblast Loretánské zahrady je v rámci Prahy velice dobře dosažitelná (viz příloha 2). Je velice dobře dostupná jak automobilovou dopravou, tak městskou hromadnou dopravou. Hlavní automobilové trasy vedou ulicemi Keplerova a Patočkova (na západ od zahrady), ulicí Jelení (navazuje na Keplerovu ulici, nachází se na jih od Loretánské zahrady) a dále pak vzdálenějšími trasami ulic Chotkova a Karmelitská. V blízkosti zahrady se nachází i několik parkovišť (před Černínským palácem, na Pohořelci a na Hradčanském náměstí), ale ta jsou často obsazená. Lepší je pro cestu do Loretánské zahrady využít městskou hromadnou dopravu a to hned několika způsoby. Nejbližší tramvajová zastávka se nachází hned na Pohořelci a je vzdálená pouhých 300 m. Ani autobusem to není příliš daleko – nejbližší autobusová zastávka se nachází ve vzdálenosti 700 m u Nemocnice milosrdných sester Karla Boromejského na jihovýchod od Loretánské zahrady. Nejdále se nachází od Loretánské zahrady stanice metra (trasa A, stanice Malostranská), která je vzdálená 1,4 km.

Zahrada se nachází ve velmi atraktivní lokalitě a je obklopena spoustou památek (viz příloha 2). Nejvýznamnější pro veřejnost přístupnou památkou je bez pochyby areál Pražského hradu (vzdálený 500 m), dále Hradčanské náměstí s paláci (Schwarzenberský, Šternberský, Arcibiskupský) vzdálené 300 m, Strahovský klášter (vzdálený 500 m) a nejbližší památkou přístupnou veřejnosti je pražská Loreta, která se nachází hned v sousedství zahrady. Loretánská zahrada je také obklopena řadou historických budov, které nejsou přístupné veřejnosti nebo v nich sídlí různé instituce (Černínský palác, Trauttmannsdorfský palác, Hrzánský palác a další).

V těsném sousedství Loretánské zahrady se nachází spousta významných budov (viz příloha 3). Nejvýznamnější je pražská Loreta (na severovýchodním okraji zahrady), která je jako jediná z okolních památek přístupná veřejnosti a podle níž se také zahrada nazývá. Druhou je kaple svaté Barbory, která je zasazena do jižní ohradní zahrady a ta je přístupná neustále a bez omezení. V okolí se nachází rovněž několik památek, které jsou významné, ale veřejnosti přístupné nejsou – Malý Černínský dům (nyní soukromý obytný dům), kapucínský klášter a kostel Panny Marie Andělské (přístupný veřejnosti pouze v několik málo vyhraněných dní v roce), Hradčanský domeček s bývalým vojenským areálem nebo bývalý konvent voršilek a kostel svatého Jana Nepomuckého. Nachází se zde také historické paláce, které v současné době poskytují sídlo Ministerstvu zahraničních věcí ČR – Černínský palác a Trauttmannsdorfský palác, a také Hrzánský palác, který slouží pro reprezentační účely předsedy vlády ČR. Naproti přes Loretánskou ulici od zahrady sídlí ve Vrbovském paláci Škola Jaroslava Ježka, škola a internát pro děti se zrakovým postižením.

4.2. Metodický postup

Tato diplomová práce má charakter projektu, který je složen z textové a grafické části. Pro textovou část bylo nejdříve důležité shromáždit různé literární a mapové prameny pro sepsání literární rešerše. V té byla popsána situace Prahy v době baroka, které nejvíce ovlivnilo prostředí, dále jak se vyvíjelo okolí Loretánské zahrady v průběhu času a také jak se vyvíjela plocha samotné Loretánské zahrady. Je zde také sepsána historie okolních budov a zmínka o osobnostech, které během let v okolí Loretánské zahrady pobývaly a kapitola patří i pojednání o poutní cestě z pražské Lorety do Hájků. Samostatně jsou vyčleněny kapitoly o principech baroka a barokních zahrad, obnově památek zahradně-architektonické tvorby a tvorbě zahrad pro zrakově postižené. Druhou sekcí textové části je analytická část řešeného místa, pro které byla potřeba vyhledat mapové prameny (katastrální mapy, územní plán, mapy přírodních charakteristik), a navštívit zahradu. To sloužilo pro samotné analýzy a následný návrh. V analytické části byl popsán současný stav řešeného území, byl proveden prostorový a kompoziční rozbor, rozbor majetko-právních vztahů a soupis prvků stávající vegetace. K současnému stavu také náleží fotodokumentace. Vedle vlastních fotografií současného stavu, bylo také připojeno několik fotografií z roku 2010, kdy proběhla asanace řešeného území. Třetí sekcí textové části je návrhová část, kde jsou popsány navrhované prvky. Nejdříve vznikl koncept, ve kterém bylo rozvrženo, jak budou jednotlivé části zahrady využívány a jaké budou mít funkce. Z něj byla vytvořena studie, podle které byly rozpracovány osazovací plány, detaily, řezy řešeným územím, byl navržen mobiliář a prvky

sloužící zřetelně postiženým dětem. Na základě návrhu pak byl vypracován přibližný odhad návrhu v tabulce ekonomického zhodnocení.

Grafická část projektu byla zpracována digitální formou v programech Autodesk AutoCAD 2014 a Adobe Photoshop CS6. Tato část zahrnuje všechny mapové a grafické výstupy, které jsou přiloženy jako samostatné přílohy na konci této práce, vyjma schématické mapy budov v okolí Loretánské zahrady (obr. 6). Grafická část byla vytvořena v různých měřítcích, jejichž hodnoty jsou vždy uvedeny v rozpiskách příloh.

4.3. Podkladové materiály

Práce byla prováděna na základě několika podkladových materiálů. Jako textové podklady sloužily nejrůznější publikace z knihoven (Knihovna Antonína Švehly, Městská knihovna v Praze, knihovna SIC ČZU) a některé internetové stránky. Historické mapování bylo poskytnuto archivem ČÚZK a Laboratoří geoinformatiky ÚJEP (online). Fotografie sanace a některé doplňující informace byly poskytnuty Národním památkovým úřadem (územním odborným pracovištěm v hlavním městě Praze). Jako hlavní grafický podklad byla použita katastrální mapa v měřítku 1:400. Po vložení do programu AutoCAD bylo upraveno měřítko a tato mapa sloužila jako grafický podklad pro vektorové soubory dwg, které byly použity pro vytvoření většiny grafických příloh. Jako doplňkové grafické podklady byly použity mapové servery (www.mapy.cz a maps.google.com) a mapové obrázky, které sloužily pro vytvoření grafických příloh 1 – 3.

5. Vlastní projekt

5.1. Analýza současného stavu

5.1.1. Základní údaje

V následující tabulce (tab. 1) jsou shrnuty základní informace o řešeném území – lokalizace, přibližné GPS souřadnice středu zahrady, rozloha řešeného území, čísla parcel, kterých se projekt dotýká a jejich vlastníci. Podrobné rozebrání majetko-právních vztahů následuje v kapitole 5.1.4.1.

Tab. 1. Základní údaje řešeného území.

Název řešeného území	Loretánská zahrada
Kraj	Hlavní město Praha
Městská část	MČ Praha 1 – Hradčany
Ulice	Loretánská
Přibližné GPS (střed)	N 50°5'19.967", E 14°23'33.266"
Rozloha řešeného území	5992 m ²
Čísla parcel v území	185/1, 185/2, 185/3, 185/4
Vlastníci	Česká republika a MČ Praha 1

5.1.2. Vymezení řešeného území

Téměř celé řešené území je ohraničeno zdí nebo zástavbou, což usnadňuje identifikaci hranic zahrady. Ze západu je ohraničena budovou Malého Černínského domu a jeho dvorem, který od zahrady odděluje dřevěný plot a zeď, a také budovou pražské Lorety. Ze severu a z východu je pouze ohradní zeď, avšak na východě ke zdi přiléhají konce křídel Trauttmansdorfského paláce. Na jižní straně zahradu ohraničuje rovněž ohradní zeď, ale do té je zhruba v polovině vsazena kaple svaté Barbory, která se otevírá do Loretánské ulice.

Zahrada mě celkem pět vstupů, přičemž hlavním je levý vstup z Loretánské ulice, pokud se díváme na sever. Pravý vstup z Loretánské ulice slouží žákům Školy Jaroslava Ježka. Další dva vstupy jsou ve východní zdi a to ze dvora Trauttmansdorfského paláce. Severnější ze dvou vchodů je ze strany

paláce volně přístupný ze dvora. Jižnější vstup tvoří zadní stranu jakési kůlny na dvoře paláce, v současnosti tedy nevyužitelný. Posledním vstupem na pozemek zahrady je vstup ze dvora Malého Černínského domu, který díky svým rozměrům jako jediný umožňuje vjezd vozidel. Vchod je využíván pouze příležitostně vzhledem k tomu, že Malý Černínský dům je v současné době soukromým obytným domem.

5.1.3. Přírodní charakteristiky řešené lokality

Oblast Loretánské zahrady je součástí geomorfologického podcelku Kladenská tabule, který je součástí celku Pražská plošina. Ta náleží do Brdské oblasti, která je součástí subprovincie Poberounská soustav. Provincii je Česká Vysočina, jíž je nadřazený systém Hercynský. V podloží Loretánské zahrady se pak nacházejí horniny typu zpevněného sedimentu (droba, pískovec, prachovec a jílovitá břidlice) a půdním typem je antropozem urbánní. Mapy, Geoportál Cenia [online]. Dne 25. 02. 2014. [cit. 2014-02-25] dostupné z <<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>.

Podle Quitta (1971) spadá řešená oblast do klimatické oblasti T2 neboli oblasti mírně teplé. Ta je charakteristická 50 – 60 letními dny, 100 – 170 mrazivými dny, průměrnou teplotou v lednu – 2 až – 3 °C, průměrnou teplotou v červenci 18 – 19 °C, srážkovým úhrnem ve vegetačním období 350 – 400 mm atd.

V rámci biogeografického členění náleží oblast zahrady do biochory -2BM (erodované plošiny na drobách v suché oblasti v. s.), která je součástí Řípského bioregionu (1.2). Fytogeografickou oblastí je *Thermofyticum*. Jako potenciální přorizená vegetace byla na tomto území stanovena lipová doubrava (*Tilio-Betuletum*). Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online]. Dne 25. 02. 2014. [cit. 2014-02-25] dostupné z <mapy.nature.cz>.

Co se týče hydrologických poměrů řešeného území, tak největším tokem v okolí Loretánské zahrady je řeka Vltava, která je vzdušnou čarou od zahrady vzdálená pouhých 1,2 km východním směrem. Ve větší blízkosti je potok Brusnice, který je vzdálen 250 m severním směrem.

5.1.4. Současný stav řešeného území

Oddíl současného stavu řešeného území je rozdělen do několika kapitol, přičemž zhodnocení stavu území je také fotograficky zdokumentován v samostatných grafických přílohách (příloha 9 – 12).

5.1.4.1. Majetko-právní vztahy

Rozdělení parcel dle svých majitelů je znázorněno v samostatných přílohách (příloha 7). Plocha samotné zahrady má celkem 4 parcely – 3 parcely náleží MČ Praha 1 (185/1, 185/2 a 185/3) a parcela 185/4 je státním majetkem. Tuto parcelu má však ve správně Škola Jaroslava Ježka, která se nachází přes ulici.

Okolní parcely jsou buď soukromé (Malý Černínský dům), státní (Trauttmansdorfský palác, bývalý vojenský areál a bývalý konvent voršilek) městské (Loretánská ulice) nebo náleží Provincii kapucínů v České republice (Loreta).

5.1.4.2. Současný stav celku

V současné době je zahrada veřejnosti uzavřená. Část náležící Škole Jaroslava Ježka je využívána pro volnočasové aktivity dětí a část náležící MČ Praha 1 je většinou bez využití. Probíhají zde pouze cvičení nebo příměstské tábory pro děti Sdružení dobrovolných hasičů Prahy 1. Jednotlivé části jsou od sebe odděleny drátěným plotem.

Vzhledem k tomu, že v roce 2010 proběhla sanace místa, je jeho stav mnohem lepší než v minulosti, o čemž svědčí přiložená fotodokumentace. Během sanace bylo odstraněno mnoho vegetace, pozůstalé skleníky, upraven terén a odhalen fragment historické zídky.

V současné době se tedy na ploše zahrady nachází jen několik málo vegetačních prvků a téměř celá plocha prostoru je pokryta trávnikem. Výjimkou je betonová dlažba u hlavního a vedlejšího vstupu z Loretánské ulice. Ta je v poměrně špatném stavu. Velkou výjimkou však je betonová požární nádrž v jižní části zahrady, která i přes proběhlou sanaci stále silně esteticky poškozují řešený prostor. Nad nádrží je do ohradní vsazena kaple svaté Barbory, která se bohužel otevírá do ulice a ne do zahrady.

V části Školy Jaroslava Ježka se nachází v jižní části zázemí a po zahradě je rozmístěno pouze několik herních prvků a mobiliáře (houpačka, trampolína, lavičky).

5.1.4.3. Prostorový rozbor

Celá zahrada je ohraničena vysokou zdí, plotem, který rozděluje zahradu od dvora Malého Černínského domu nebo bočními stěnami přilehlých budov. Ohradní zdi a plot se řadí mezi prostorové prvky v zahradě, které negativně ovlivňují její prostor. Jsou ve velmi zanedbaném stavu, a proto by potřebovaly opravu, aby v nově řešeném prostoru působily lépe a nesnižovaly jeho estetickou působnost. Dalším významným negativním prvkem v zahradě je betonová požární nádrž vystavená za minulého režimu, která je pro daný prostor příliš naddimenzovaná a byla ponechána chátrání bez jakéhokoli náznaku konzervace nebo údržby.

Jediným pozitivním prostorově významným prvkem v zahradě je fragment historické zídky, který byl odhalen při sanaci, a v současné době vyrovnává terénní rozdíly mezi hlavní vstupní částí a spodní travnatou plochou.

Co se týče okolních prvků, které pozitivně ovlivňují řešený prostor, tak se jedná o budovu pražské Lorety a historickou zástavbu, kterou lze vidět přes ohradní zdi po všech stranách zahrady. Dalším pozitivním prvkem je kaple svaté Barbory v jižní části zahrady – bohužel jen, že se obrací do ulice, protože v opačném případě by velmi zvýšila nejen historickou hodnotu zahrady. I přesto jí však bude v návrhu věnována velká pozornost.

Z negativních prvků mimo zahradu nebo spíše na jejím rozhraní se jedná o boční zeď Malého Černínského domu hned u hlavního vstupu do zahrady, která je silně poškozená. Ostatní zdi tohoto domu, které tvoří hranici se zahradou, mají naštěstí fasádu v pořádku a její bílá barva prosvětluje prostor.

5.1.4.4. Kompoziční rozbor

Zpracování kompozičního rozboru je připojeno v samostatných přílohách (příloha 6). Jak je patrné z historického mapování v kapitole 3.1.3., tak z původní kompozice pravidelných ovocných sadů a parterů nebylo zachováno vůbec nic. Jedinou pomyslnou osu tak zde tvoří osa mezi dvěma body zájmu v zahradě – kaplí svaté Barbory a Hradčanským domečkem, kde v minulosti byli mučeni vězni. Stávající stromy a keře jsou po zahradě rozmístěny nahodile bez kompozičních úmyslů nebo se jedná o pozůstalé vzrostlejší náletové dřeviny.

5.1.4.5. Současný stav vegetačních prvků

Jak již bylo řečeno, tak se v současné době na území zahrady nachází jen několik málo vegetačních prvků. Většina z nich byla odstraněna při sanaci. Složení taxonů, které se v zahradě nacházely před sanací, je převzaté z projektové dokumentace Ing. Evy Vodrážkové. V celém území byly masivní porosty kopřivy dvoudomé (*Urtica dioica*), v menším množství křídlatky sachalinské (*Reynoutria sachalinensis*), ostružiníku (*Rubus idaeus*), pcháče (*Carduus acanthoides*) a břečťanu (*Hedera helix*). Náletové plevelné keře byly zastoupeny výhradně bezem černým (*Sambucus nigra*) a silné semenáče stromového patra byly tvořeny výhradně javorem mléčem (*Acer platanoides*) a jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*). Mimo jmenované druhy vyrostly jako zmohutnělé semenáčové nálety v prasklinách tělesa protipožární nádrže topol černý (*Populus nigra*), topol osika (*Populus tremula*) a třešeň (*Avium cerasifera*).

Současné složení vegetace je znázorněno v samostatných přílohách (příloha 8). Z původních stromových výsadeb zůstalo v zahradě zachováno pouze několik ovocných stromů a několik okrasných. Z okrasných se jedná o vzrostlý exemplář smrku omorika (*Picea omorika*), mladší exemplář smrku bílého (*Picea glauca*), vzrostlý exemplář javoru klenu (*Acer pseudoplatanus*), dva exempláře cypřiše hrachonosného (*Chamaecyparis lawsoniana*) a mohutný solitérní keř tisu červeného (*Taxus baccata*). Z ovocných dřevin byly ponechány čtyři hrušně (*Pyrus communis*) a jedna dožívající slivoň myrobalán (*Prunus cerasifera*). Z náletových dřevin byly zachovány zmohutnělé semenáčové nálety topolu osika (*Populus tremula*) v požární nádrži a skupina silnějších náletů v severozápadní části zahrady – tři exempláře jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*), jedna bříza bělokorá (*Betula pendula*) a jedna lípa malolistá (*Tilia cordata*). Na plotě oddělujícím zahradu od Malého Černínského domu a na východní ohradní zdi byly zachovány dva letité exempláře břečťanu popínavého (*Hedera helix*).

Většina dřevin v zahradě je poznamenána špatnou nebo žádnou péčí, a tudíž se v současné době na pozemcích zahrady nenachází žádná dřevina vyšší sadovnické, kulturní nebo dendrologické hodnoty. Při průzkumu nebyl také nalezen žádný druh spadající do kategorie chráněných nebo ohrožených druhů.

Pozitivem je, že během sanace zde byl po terénních úpravách vysazen nový trávník, který je stále ve velmi dobrém stavu.

5.2. Návrhová část

5.2.1. Koncept

Pro návrh byl vytvořen koncept (viz příloha 13), který zohledňuje přílehlé památky, inspiruje se principy tvorby barokních zahrad a historickým mapováním a zároveň zavádí novou funkci v podobě zahrady pro zrakově postižené, protože současná podoba neodpovídá možnostem využití.

Hlavním zásahem do zahrady v rámci nového konceptu bude odstranění požární nádrže, která hyzdí prostor zahrady. Zvýšený vstupní prostor za hlavním vchodem z Loretánské ulice bude ponechán téměř volný a v zadní části zvýšeného prostoru bude vytvořena část s kavárnou a pergolou s možností posezení. Terénní rozdíl mezi horní a spodní částí bude vyrovnávat stávající fragment historické zídky, schodiště a kamenná zídka. Spodní část je rozdělena do dvou částí – veřejná zahrada a část zahrady s prvky pro zrakově postižené. V rámci veřejné zahrady byla s odkazem na principy tvorby barokních zahrad využita osa mezi kaplí svaté Barbory a Hradčanským domečkem, který se nachází za ohradní zdí, a ta se stala hlavní kompoziční osou této části. Kolem kaple svaté Barbory byl navržen stupňovitý prostor, aby se bylo možné dostat na úroveň kaple a tento prostor by s odkazem na pražskou Loretu a poutní cestu do Hájků mohl fungovat také jako místo shromáždění poutníků. Před vyvýšeným poutním místem je navržen parter s leknínovým jezírkem a broderiemi – tyto prvky jsou také inspirované barokními zahradami. Druhou částí je travnatá plocha, do které byl navržen ovocný sad jako reminiscence na švestkový sad, který se zde v minulosti nacházel. Tímto sadem prochází kompoziční osa, na které je navržené kruhové jezírko, ve kterém se budou zrcadlit věže přílehlé Lorety. Na konci kompoziční osy je navržené upomínkové místo vězňům mučeným v Hradčanském domečku. Část veřejné zahrady bude po svém obvodu lemována nízkým živým plotem.

Druhá část, která zhruba odpovídá pozemku ve správě Školy Jaroslava Ježka, jsou navrženy prvky pro zrakově postižené. Jedná se jak o herní prvky, tak prvky vegetační. Tyto prvky byly rozvrženy do jednotlivých bloků. V jižní části bylo navrženo zázemí, které bude od okolního prostoru odděleno živým plotem a zrcadlenou kamennou zídou.

Do horní vstupní plochy zahrady byla navržena kamenná dlažba a spodní plochu zahrady pak bude protkávat síť mlatových cest.

5.2.2. Návrh kácení

Jelikož je v současné době většina dřevin nevyhovujících, bylo rozhodnuto o odstranění velké většiny z nich a dřeviny plánované k ponechání, které se promítnou v následném návrhu, jsou znázorněny v samostatných přílohách (příloha 8). Jedná se o vzrostlý exemplář smrku omorika (*Picea omorika*) u vstupu do zahrady ze dvora Malého Černínského domu a javor klen (*Acer pseudoplatanoides*), který se nachází v severozápadním rohu zahrady u pražské Lorety.

5.2.3. Studie

Grafické znázornění studie je připojeno v samostatných přílohách (příloha 14).

V řešeném území byly z původní výsadby ponechány dvě dřeviny. První z nich je smrk omorika (*Picea omorika*), který stojí u vstupu do zahrady ze dvora Malého Černínského domu a pro vstupní prostor bude vytvářet dominantu. Vstupní prostor bude dále tvořen keřovým lemem z tavolníku japonského (*Spiraea japonica* 'Genpei'). V druhé části horního prostoru bylo vyhrazeno místo pro kavárnu s pergolou, ze které bude pěkný výhled do zahrady a do ovocného sadu. K plotu oddělujícímu zahradu od dvora Malého Černínského domu byly navrženy popínavé rostliny. Pro celou horní část bude použita kamenná dlažba ze žuly a žula bude použita ještě u dalších prvků v zahradě.

Poutní místo u kaple svaté Barbory bude rozděleno do dvou stupňů po třech schodech tak, aby nebyl nástup k kapli příliš razantní. Toto místo bude obklopeno růžovými záhony, do kterých byly vybrány odolné typy keřových historických růží s červenou a bílou barvou květu. Podlouhlý bazének, který byl také inspirován tvorbou barokních zahrad, bude zpestřen lekníny s bílými květy. V parteru byly ještě navrženy dvě identické broderie pravidelného geometrického tvaru, které budou vysázeny ze zimostrázu vždyzeleného 'Suffruticosa' (*Buxus sempervirens* 'Suffruticosa'). Prostory mezi jednotlivými liniemi keřů budou vysypány kačírkem, což bylo v baroku velmi populární, avšak dnes málo používané. Pozitivem této úpravy je také to, že se sníží náročnost na údržbu broderie.

Hlavní část plochy veřejné zahrady bude zaujímat ovocný sad, kterým bude procházet osa v podobě mlatové cesty lemovaná lavičkami k posezení. Tato osa bude přerušena a prostor bude zaujímat kruhový bazének, ve kterém se bude zrcadlit pražská Loreta. Tento bazének nebude nijak osázen, aby se nerušil zrcadlený obraz. Na konci kompoziční osy bude vytvořeno upomínkové místo věžňům mučeným v Hradčanském domečku, kde bude na ohradní zdi připevněna plaketa lemována pnoucími růžemi s červenými květy.

Východní a severní část bude lemována nízkým živým plotem z tavolníku japonského (*Spiraea japonica* 'Genpei'), který byl použit také ve vstupní části. V tomto lemu bude druhý ponechaný strom ze stávající vegetace – javor klen (*Acer pseudoplatanoides*). Stejný javor bude vysázen i u ohradní zdi v severovýchodním rohu zahrady.

Prostor zahrady pro zrakově postižené je rozdělen na několik částí. První částí je lem podél východní zdi. Tento lem bude tvořen skupinami keřů se zajímavými květy, listy, borkou apod., což nejenže působivě ohraničí zahradu, ale hlavně bude sloužit k rozvoji smyslů zrakově postižených. Část lemu v jižní části zahrady však bude tvořena jen z habru obecného 'Fastigiata' (*Carpinus betulus* 'Fastigiata'). Jednodruhový živý plot byl zvolen z důvodu své polohy u vedlejšího vstupního prostoru. V severní části zahrady bude lem přerušen a toto místo bude využito pro vytvoření malého posezení s echolokačním prvkem.

Druhou částí je pruh mezi ovocným sadem a keřovým lemem se skupinami keřů. Ten je rozdělen do čtyř částí (postupně od severu) – první dvě a čtvrtá jsou v podobě travnatých ploch s herními prvky a třetí zaujímá vyvýšený záhon.

Třetí částí je zázemí v jižní části zahrady, které je od okolního prostoru odděleno živými ploty z habru obecného 'Fastigiata' (*Carpinus betulus* 'Fastigiata') a ptačího zobu obecného (*Ligustrum vulgare*) a kamennou zídou. Na okraji zázemí hned u vstupu se nachází prostor pro plastickou mapu zahrady, která bude sloužit zrakově postiženým pro usnadnění orientace.

5.2.4. Použitý rostlinný materiál

V následujících tabulkách (tab. 2 – 10) je rozepsán použitý rostlinný materiál pro navrženou výsadbu podle jednotlivých oddílů. Osazovací plány jednotlivých oddílů jsou připojeny v samostatných přílohách (příloha 15 – 17).

Tab. 2. Okrasné stromy.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Acer pseudoplatanus</i>	1

Tab. 3. Ovocné stromy.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Prunus domestica</i> 'Domáci švestka'	1

Tab. 4. Živé ploty.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Spiraea japonica</i> 'Genpei'	157
<i>Carpinus betulus</i> 'Fastigiata'	33
<i>Ligustrum vulgare</i>	8

Tab. 5. Růžové záhony.

Druh	Počet použitých kusů
Růžové záhony u poutního místa	
<i>Rosa</i> 'Hansaland'	26
<i>Rosa</i> 'Summer Memories'	16
Růže u upomínkového místa	
<i>Rosa</i> 'Amadeus'	2

Tab. 6. Brodérie.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Buxus sempervirens</i> 'Suffruticosa'	660

Tab. 7. Leknínové jezírko.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Nymphaea</i> 'Tuberosa Richardsoni'	9

Tab. 8. Popínavé rostliny.

Druh	Počet použitých kusů
<i>Hedera helix</i>	8

Tab. 9. Keřový pás pro rozvoj vjemů zrakově postižených.

Druh	Počet použitých kusů	Vlastnosti
Keřové skupinky u posezení		
<i>Kerria japonica</i>	4	květy, měkké listy
<i>Viburnum rhytidophyllum</i>	2	vrásčité listy
Dlouhý keřový pás		
<i>Viburnum rhytidophyllum</i>	2	vrásčité listy
<i>Amelanchier lamarckii</i>	1	jedlé plody, barva listů
<i>Corylus avellana</i> 'Red Majestic'	3	struktura a barva listů
<i>Lonicera caerulea</i>	5	odlupčivá borka, chlupaté listy
<i>Physocarpus opulifolius</i> 'Dart's Gold'	4	odlupčivá borka
<i>Photinia villosa</i>	2	chlupaté listy
<i>Kerria japonica</i>	3	květy, měkké listy
<i>Abies concolor</i> 'Globosa'	1	tupé jehlice
<i>Potentilla fruticosa</i> 'Lovely Pink'	39	květy
<i>Hypericum calycinum</i> 'Hidcote'	29	barevné plody
<i>Berberis x frikartii</i> 'Telstar'	10	tuhé listy, pozor trny
<i>Spiraea japonica</i> 'Bullata'	9	kadeřavé listy

Tab. 10. Vyvýšený záhon.

Druh	Počet použitých kusů	Vlastnosti
<i>Thymus vulgaris</i>	63	aromatická bylina, jedlá
<i>Ocimum basilicum</i>	150	aromatická bylina, jedlá
<i>Origanum vulgare</i>	20	aromatická bylina, jedlá
<i>Mentha spicata</i>	42	aromatická bylina, jedlá
<i>Melissa officinalis</i>	42	aromatická bylina, jedlá
<i>Salvia officinalis</i>	24	aromatická bylina, jedlá, vrásčité listy
<i>Coriandrum sativum</i>	22	aromatická bylina, jedlá
<i>Origanum majorana</i>	60	aromatická bylina, jedlá
<i>Dianthus carthusianorum</i> var. <i>humilis</i>	50	čárkovité listy, květy
<i>Sedum telephium</i> ‘Herbstfreude’	36	sukulentní listy
<i>Lychnis viscaria</i>	180	lepkavé výhonky
<i>Helichrysum bracteatum</i>	30	struktura květů
<i>Nepeta x faassenii</i>	20	svrasklé chlupaté listy

5.2.5. Navržené úpravy v řešeném území

5.2.5.1. Terénní práce

V rámci návrhu bude zapotřebí zahrnout i terénní práce. Jedná se zejména o úpravy po odstranění betonové požární nádrže. Ta pak bude zavezena zeminou a povrch urovnán do roviny. V zahradě tak vznikne jediný terénní rozdíl, a to mezi horní vstupní částí a spodní částí s ovocným sadem, parterem a zahradou pro zrakově postižené. Tento rozdíl bude v jedné linii a v návaznosti na historickou zídku ho budou vyrovnávat schody a opěrná zídka.

5.2.5.2. Cestní síť

Pro cestní síť, která protkává celé území zahrady, byl navržen jednotný povrch, a to mlatový, s kamennou obrubou. Šířka cesty je 250 cm. Detail navrhovanou mlatovou cestou je zobrazen v samostatných přílohách (příloha 19).

Obrubu cesty tvoří žulové kamenné kostky 180 x 180 mm zasazené do betonového lože. Samotná cesta je tvořena dvaceti centimetrovou vrstvou drceného kameniva frakce 0 – 32 mm na zhutněné zemině a pětcentimetrovou vrstvou drceného kameniva frakce 0 – 4 mm.

Kamenná kostka byla zvolena proto, že bude vytvářet vodící linii pro zrakově postižené, která by měla být dobře rozpoznatelná – má k mlatovému povrchu kontrastní barvu, jinou strukturu a při poklepu holí vydává jiný zvuk.

5.2.5.3. Dlažba

Pro dlažbu do horní části zahrady byly také použity žulové kostky. Detail dlažby je zahrnut v samostatných přílohách (příloha 19).

Lem dlažby bude tvořit žulová kamenná kostka o rozměrech 180 x 180 mm a samotná plocha bude vydlážděna žulovými kostkami o rozměru 100 x 100 mm. Ty budou vyskládané do vějířovitého vzoru. Všechny kostky budou uloženy do pětcentimetrového pískového lože.

5.2.5.4. Schody

Pro schody překonávající terén mezi horní a spodní částí zahrady budou rovněž použity žulové kostky a kvádry. Jejich detail je přiložen v samostatných přílohách (příloha 19).

Podstupnice bude vytvořena z kamenných kvádrů o rozměrech 100 x 400 mm (délka kvádrů je na zakázku). Stupnice bude tvořena dvěma žulovými kostkami 100 x 100 mm, které budou uloženy do pískového lože. Schody jsou navrženy tak, že splňují parametry pro výpočet schodišťových stupňů: 2 x výška podstupnice (15 cm) + délka stupně (32 cm) = 63 cm.

5.2.5.5. Mobiliář

Do zahrady byly navrženy dva druhy mobiliáře, jejichž umístění, podoba a parametry jsou znázorněny v samostatných přílohách (příloha 20). Byly vybrány lavičky a odpadkové koše ze stejné typové řady Foca od dodavatele mobiliáře Urbania. Tento mobiliář byl vybrán proto, že spojuje moderní vzhled s historickým materiálem (litina).

5.2.5.6. Prvky pro zrakově postižené

Do zahrady pro zrakově postižené byly vybrány jak typizované herní prvky, tak prvky, které by bylo potřeba vyrobit na míru, a proto je jejich ocenění v ekonomickém zhodnocení pouze přibližné. Rozmístění navrhovaných prvků v zahradě je znázorněno v samostatných přílohách (příloha 21).

Z typizovaných herních prvků byla vybrána řetězová houpačka s hnízdem a stěna s balančními prvky od dodavatele Hřiště Bonita. Řetězová houpačka s hnízdem poskytuje větší bezpečí. Stěna byla navržena do zahrady proto, že zrakově postižené potřebují mimo jiné také procvičovat rovnováhu, setkávat se s novými překážkami apod. Balanční stěna sestává ze tří částí – ze sítě, lan na překračování a žebříku.

Ostatní prvky jsou atypické. První z nich je plastická mapa zahrady, na které budou znázorněny všechny potřebné informace v Braillově písmu a umožní tak zrakově postiženým se seznámit se zahradou předem. Plastická mapa bude umístěna na kamenné zídce.

Druhým prvkem je zvonkohra v trávě. Jedná se o speciální atrakci založenou na zvuku – děti běhají podél barevných trubek s dřevěným kolíkem, přičemž každá trubka vyluzuje jiný zvuk.

Dalším prvkem je vyvýšený záhon, jehož osázení bylo popsáno v kapitole 5.2.4. Rostliny byly navrženy tak, aby dětem poskytovaly nové hmatové, čichové a chuťové vjemy, a proto do něj byly navrženy jak aromatické jedlé bylinky, tak okrasné rostliny s různě barevnými a voňavými květy, s různou strukturou listů apod. Vyvýšené záhony umožňují bližší kontakt s rostlinami a nejen děti tak mohou rostliny pozorovat detailně a z jiného úhlu pohledu. Záhon byl do zahrady navržen tak, že jeho horní hrana bude 80 cm nad zemí a tělo bude v podobě rovné kamenné zídky, jejíž horní část bude dutá a bude tak tvořit prostor pro vysázení rostlin. Záhon bude mít v půdorysu tvar písmene E.

Čtvrtým je prvek nazvaný cesta hmatu. Jde o cesty v nízkých betonových korytech, které jsou vysypány různými materiály, které se od sebe liší jak barvou, tak strukturou nebo teplotou (různé druhy oblázků, písek, borka, obyčejná zemina apod.) a děti po nich bosy chodí a poznávají svět hmatem, ale jinak než rukama. Pro jejich oporu jsou podle cest z obou stran zábradlí.

Dalším je prvek ostrov hmatu, který je podobný prvku předcházejícímu, avšak jde o kamenné mísy, kde je podobný materiál určen k čítání, ale rukama. Prostřední mísu pak tvoří pítka, kde je možné si ruce umýt, což je pro zrakově postižené také velmi důležité, zvláště když se v zahradě mají tolik možností jak si ruce ušpinit.

Šestým prvkem je zvonkový strom, který bude umístěn u posezení. Jedná se o kuželovitou spirálu s "kmenem", na níž jsou umístěny drobné zvonky, které se rozezní s větrem. Zvonkový strom tak bude sloužit jako echolokační prvek, který v zahradě pro zrakově postižené pomáhá orientaci nebo snadnějšímu zapamatování prostoru.

Posledním prvkem je labyrint v trávě, který je vyskládán ze šlapáků v rovině trávníku. Děti tak mohou bosy našlapovat po kamenech a hledat tak cestu z labyrintu ven.

Doplňujícími prvky jsou samozřejmě popisové tabulky, jejichž vzor je také uveden v příloze 21. Na nich bude uveden název rostliny a její popis. Dále budou v zahradě aplikována zábradlí, a to kolem keřového pásu (přičemž na zábradlí budou upevněny informační tabulky) a pro bezpečnost kolem obou vodních prvků, ke schodům a nad kamennou zídou ve vstupní části. Nelze počítat s tím, že zrakově postižení se budou pohybovat pouze v části s herními prvky.

5.2.5.7. Stavební prvky

V zahradě je navrženo několik stavebních prvků, avšak pro jejich větší technickou náročnost a provedení bude nutné se je konzultovat s odborníky, navíc předmětem tohoto projektu je zaměření se zejména na nový koncept a vegetační úpravy.

Mezi jednodušší prvky, jejichž vyhotovení je zahrnuto také v ekonomickém zhodnocení patří zídky a vodní prvky. Zídky byly navrženy tak, že půjde o betonové těleso obložené žulovými kostkami. Obě vodní nádrže pak budou umístěny v zahradě v úrovni země, přičemž samotné nádrže budou vyrobené z betonu, ale obruba nádrže, která bude viditelná na okraji cesty, bude osázená velkými žulovými kostkami (180 x 180 mm). Z důvodu výsadby leknínů pak musí mít vodní nádrže hloubku zhruba 60 cm.

Ze složitějších stavebních prvků jde pak o výstavbu stupňovitého poutního místa, při jehož výstavbě by byla také použita žula, aby místo materiálově ladilo s ostatními prvky v zahradě. Dále se pak jedná o pergolu u kavárny, která bude přizpůsobena parametrům stavby. Nakonec se jedná o samotné stavby kavárny a dále zázemí v části pro zrakově postižené. Stavba kavárny bude určena pouze pro provoz samotné kavárny a pro toalety. Pro posezení u kávy bude určena dlážděná plocha pod pergolou. V budově zázemí Školy Jaroslava Ježka budou uloženy pomůcky pro pobyt v zahradě pro

zrakově postižené děti a také zde budou mít toalety a umývárnu, aby se v případě znečištění mohly pohodlně umýt. Pro složitost těchto staveb není jejich cena zahrnuta ve finálním ekonomickém zhodnocení.

5.2.6. Plánovaný provoz zahrady

Provoz v zahradě byl navržen jako celoroční, ale s provozem pouze přes den a tohoto důvodu také nebylo do zahrady navrženo osvětlení.

Otevírací doba byla navržena v období od 1. dubna do 30. září na 9 – 21 hodin a v období od 1. října do 31. března na 9 – 17 hodin. Vstup do zahrady bude bezplatný. Do zahrady nebude povolen vstup psům.

5.2.7. Ekonomické zhodnocení návrhu

V rámci ekonomického zhodnocení byla vyhotovena tabulka přibližných nákladů na provedení návrhu (tab. 11). Položky zahrnují jak materiál, tak práci, která je potřeba pro jejich vyhotovení. Součástí ekonomického zhodnocení není vyhotovení kavárny s pergolou a zázemí Školy Jaroslava Ježka, přeprava potřebného materiálu a náklady na rekonstrukci ohradních zdí.

Tab. 11. Ekonomické zhodnocení návrhu.

Položka	Cena
Odstranění drnu	10 582
Odstranění betonové nádrže	1 200 000
Odstranění betonové dlažby u vchodu	2 250
Odstranění plotu	4 090
Odstranění dřevin	74 060
Úprava terénu a zemina	1 500 000
Příprava záhonů	11 892
Dlažba	530 700
Mlatové cesty	420 000
Zídky	24 000
Schody	72 000
Vodní prvky	150 000
Mobiliář	467 834
Typizované herní prvky pro zrakově postižené	139 700
Ostatní prvky pro zrakově postižené	700 000
Výsadba a kotvení	181 818
Rostlinný materiál – ovocný sad	7 200
Rostlinný materiál – javor	470
Rostlinný materiál – keřové lemy	11 775
Rostlinný materiál – růžové záhony	6 600
Rostlinný materiál – keře pro rozvoj vjemů	18 243
Rostlinný materiál – živé ploty	4 353
Rostlinný materiál – vyvýšený záhon	23 475
Rostlinný materiál – broderie	25 740
Rostlinný materiál – lekníny	2 880
Rostlinný materiál – popínavé rostliny	296
Celkem	5 589 958 Kč

6. Diskuze

Loretánská zahrada se nachází na jednom z nejvíce atraktivních míst v Praze a přitom je již léta uzavřená veřejnosti. To bylo podnětem pro vytvoření návrhu na její obnovu, aby tak v historickém jádru Prahy vzniklo další místo pro trávení volného času a pro možnost nahlédnutí do historie a zároveň aby zapomenutá zahrada znovu vešla do povědomí obyvatel a turistů. Druhým podnětem bylo vytvoření příjemnějšího prostředí s větší možností využití pro zrakově postižené žáky ze sousední Školy Jaroslava Ježka.

Celkový koncept návrhu byl inspirován barokními principy tvorby zahrad, protože právě baroko poznamenalo danou lokalitu ze všech uměleckých slohů nejvíce, dále historickým mapováním, ve kterém byl zaznamenán ovocný sad a pravidelné geometrické partery, a také přílehlými památkami a skutečnostmi, které by si zasloužily vejít více do povědomí lidí. Zároveň se do návrhu promítnula přítomnost Školy Jaroslava Ježka pro zrakově postižené, pro které bylo navrženo několik prvků, a to jak herních, tak i v podobě zajímavé vegetace. V dnešní době však není jednoduché správně vytvořit zahradu pro zrakově postižené, protože k této problematice neexistuje literatura s ucelenými informacemi o tom, jak správně tento druh zahrad navrhovat. Při návrhu je tedy potřeba spíše vycházet ze zkušeností lidí, kteří se danou problematikou zabývají.

Návrh na obnovu zahrady je bezpochyby finančně náročný, ale lze k němu najít odůvodnění. Zhruba polovinu z odhadovaných nákladů totiž tvoří odstranění stávající betonové požární nádrže, která je pro zahradu velice negativním prvkem, a následné terénní úpravy. Dřeviny jsou v současné době vysázeny bez jakýchkoli kompozičních záměrů, a tak je navrženo i odstranění většiny stávající vegetace a následné vysazení nové, což na odhadovaných nákladech samozřejmě také promítlo. Vzhledem k tomu, že zahrada je navržena tak, aby sloužila i zrakově postiženým, značné množství finančních prostředků půjde i na vybavení východní části zahrady. Zrušení drátěného plotu a navrhované propojení veřejné zahrady se zahradou pro zrakově postižené je zejména důležité pro integraci zrakově postižených lidí do společnosti, protože není důvodu, proč by měli být odděleni za plotem. Lze však předpokládat, že na realizaci návrhu by bylo možné využít dotačních fondů, protože město by celou odhadovanou částku na realizaci návrhu neuvolnilo.

Přínos vyhotoveného návrhu spočívá v tom, že by se z Loretánské zahrady mohl stát nový turistický cíl, nové místo pro odpočinek Pražanů, ale hlavně by prostor jako takový vešel do povědomí lidí, protože by byla škoda, aby takový prostor upadl v zapomnění.

7. Závěr

Všechny cíle, které byly stanoveny na začátku práce (kapitola 2.) byly splněny.

V literárním přehledu byla popsána historie zahrady i jejího okolí, bylo pojednáno o principech tvorby barokních zahrad, o obnově historické zeleně i o tvorbě zahrad pro zrakově postižené. Byl zhodnocen současný stav řešeného území a bylo provedeno několik analýz. Na základě nich pak byl vytvořen nový koncept zahrady, který se jak opírá o historii, tak zahrnuje část, která je věnována zrakově postiženým.

8. Přehled použité literatury

Bašeová, O. 1989. Vývoj perspektivy historických zahrad a parků v sídlech a krajině. In: Halamíčková, A., Purkyňová, J. (eds.). Historické zahrady a parky: současné a budoucí využití. Krajský ústav státní památkové péče a ochrany přírody Severomoravského kraje v Ostravě. Ostrava. s. 42 – 46. ISBN: 80-85034-02-6.

Bašeová-Korčáková, O. 1991. Pražské zahrady. Panorama. Praha. 248 s. ISBN: 80-7038-109-4.

Baťková, R., Benešová, K., Čiháková, J., Dvorská, H., Frolík, J., Hilmera, J., Hlobil, I., Chlábek, J., Chotěbor, P., Kašička, F., Kibic, K., Kotalík, J. T., Maříková-Kubková, J., Muchka, I., Petrasová, T., Plíšek, G. A., Roháček, J., Svobodová, M., Šroněk, M., Tomková, K., Vančura, V., Vlček, P., Všetěčková, Z. 2000. Umělecké památky Prahy – Pražský hrad a Hradčany. Academia. Praha. 521 s. ISBN: 80-200-0832-2.

Bubenko, M., Čermáková, V., Dandová, M., Gaudík, L., Girsá, V., Hájková, Y., Halík, J., Jelínková, M., Kolmanová, D., Koupal, V., Kuča, O., Kuna, Z., Mareček, J., Ondřejová, V., Pacáková-Hošťálková, B., Pilař, T., Reš, B., Sírtoová, I., Solař, M., Stejskalová, J., Šimek, P., Šonský, D., Šteflíček, J., Študent, V., Truxová, I., Vávrová, V., Větvička, V. 2000. Pražské zahrady a parky. Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu. Praha. 384 s. ISBN:80-902910-0-7.

Dokoupil, Z. Nauman, P., Riedl, D., Veselý, I. 1957. Historické zahrady v Čechách a na Moravě. Garamond. Praha. 70 s.

Dvořáček, P. 2008. Naše nejkrásnější zahrady. Rubico. Olomouc. 215 s. ISBN: 978-80-7346-091-4.

Dvořák, A., Hieke, K., Mareček, J., Moravec, J. 1975. Zahrada a její uspořádání. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 296 s.

Ezechel, M., Hurych, V., Michálková, R., Stejskalová, J., Svoboda, S. 2011. Tvorba zeleně: sadovnictví – krajinářství. Grada. Praha. 303 s. ISBN: 978-80-247-3605-1.

Hadfield, M. 1965. The Art of the Garden. Studio Vista Limited. London. p. 160.

Hurych, V., Slovák, J., Svoboda, S. 1984. Sadovnictví 1. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 392 s.

Kacanu, E. 2001. Jsme (inva)lidé. Mutabene. Praha. 88 s. ISBN: 80-86745-05-8.

Kotalík, J. T. 1995. Barokní zahrada jako odraz dobové syntézy. In: Kruml, M., Kubelík, M., Rejna, S. (eds.). Historická architektura: věda, výzkum, praxe (Sborník k počtě Milana Pavlíka). Jalna. Praha. s. 55 – 62. ISBN: 80-901743-1-0.

Kuča, O. 1989. Projektování obnov historických parků a zahrad v souvislosti s jejich novým využitím. In: Halamíčková, A., Purkyňová, J. (eds.). Historické zahrady a parky: současné a budoucí využití. Krajský ústav státní památkové péče a ochrany přírody Severomoravského kraje v Ostravě. Ostrava. s. 60 – 66. ISBN: 80-85034-02-6.

Otruba, I. 2000. Zahradně architektonická tvorba – Význačné zahradní a parkové celky. Mendelova lesnická a zemědělská univerzita v Brně. Brno. 97 s. ISBN: 80-7157-461-9.

Otruba, I. 2002. Zahradní architektura: tvorba zahrad a parků. Era. Šlapanice. 357 s. ISBN: 80-86517-28-4.

Pacáková-Hošťálková, B., Petruš, J., Riedl, D., Svoboda, A. M. 2004. Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri. Praha. 526 s. ISBN: 80-7277-279-1.

Quitt, E., 1971. Klimatické oblasti Československa. Studia geographica. Brno. 73 s.

Solarová, S., Šarbach, Z. 1992. Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách. Radar. Místo neuvedeno. 46 s.

Staňková, J., Štursa, J., Voděra, S. 1991. Pražská architektura – významné stavby jedenácti století. Nakladatel neuveden. Praha. 360 s. ISBN: 80-900209-6-8.

Strejček, J. 1980. Historická zeleň v Praze jako významný krajinářský a biologický činitel. In: Buřival, Z., S. (ed.). Staletá Praha X (Pražské zahrady a parky – Archeologické výzkumy). Panorama. Praha. s. 119 – 127. ISBN: 80-901743-1-0.

- Turner, T. 2005. Garden History: Philosophy and Design 2000 BC – 2000 AD. Taylor & Francis. Abingdon. p. 294. ISBN: 0-415-31748-7.
- Villey, P. 1918. Le monde des aveugles: Essai de psychologie. Flammarion. Paris. p. 356.
- Wagner, B. 1989. Sadovnická tvorba 1. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 335 s. ISBN: 80-209-0031-4.
- Wagner, B. 1990. Sadovnická tvorba 2. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 323 s. ISBN: 80-209-0112-4.
- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online]. 25. února 2014. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z <mapy.nature.cz>.
- Cestování [online]. Výběžek. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://vybezek.eu/archiv/magazin/cestovani.html?start=10>>.
- Hana Benešová: Skutečná dáma, kterou zbožňovali [online]. iDnes. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <http://zpravy.idnes.cz/hana-benesova-skutecna-dama-kterou-zboznovali-f4b-/domaci.aspx?c=A_080128_093003_zajimavosti_adb>.
- Hrzánský palác [online]. Vláda České republiky. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dalsi-objekty/hrzansky-palac-3689/>>.
- Kaple [online]. Poutní cesta Hájek. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/kaple/>>.
- Kdo je zrakově postižený [online]. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých. 20. února 2014. [cit. 2014-02-20]. Dostupné z <<http://www.sons.cz/kdojezp.php>>.
- Kučera, J. Poutní cesta z Prahy do Hájku [online]. Městská část Praha 6. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <<http://www.hostivickahistorie.cz/letaky/Cesta.pdf>>.
- Loretánské náměstí [online]. Úřad městské části Praha 1. 23. ledna 2014 [cit. 2014-01-23]. Dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/praha-1-loretanske-namesti.html>>.
- Map [online]. Geoportál Cenia. 25. února 2014. [cit. 2014-02-25]. Dostupné z <<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map>>.
- Mikoláš Aleš [online]. Rodon. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/Ales-Mikolas-45>>.
- Most Karla Burky [online]. Město Sedlec-Prčice. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://www.sedlec-prcice.cz/text/cz/most-karla-burky/>>.
- Poutní cesta [online]. Městská část Praha 6. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <http://www.praha6.cz/poutni_cesta.html>.
- Poutní cesta [online]. Poutní cesta Hájek. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <<http://poutnicestahajek.cz/historie-poutni-cesty/poutni-cesta>>.
- Poutní cesta od pražské Lorety do Hájku [online]. Wikipedia. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Poutn%C3%AD_cesta_od_pra%C5%BESk%C3%A9_Lorety_do_H%C3%A1jku>.
- Poutní cesta od pražské Lorety do Hájku obnovena [online]. Městská část Praha 6. 15. února 2014. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z <<http://www.praha6.cz/aktuality/poutni-cesta-z-lorety-do-hajku-obnovena-2001-12-18.html>>.
- Praha Hradčany - Domeček [online]. Turistika. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://www.turistika.cz/mista/praha-hradcany-domecek>>.
- Stručná dvousetletá historie školy [online]. Škola Jaroslava ježka. 20. února 2014. [cit. 2014-02-20] dostupné z <<http://www.skolajj.cz/historie/>>.

Úvod [online]. Škola Jaroslava Ježka. 20. února 2014. [cit. 2014-02-20]. Dostupné z <<http://www.skolajj.cz/>>.

Vodrážková, E. Loretánská zahrada [online]. Městská část Praha 1. 10. března 2014. [cit. 2014-03-10]. Dostupné z <<http://www.praha1.cz/cps/investicni-zamery-10464.html>>.

Zahrady pro zrakově handicapované [online]. Zahradní architektura bez bariér. 20. února 2014. [cit. 2014-02-20]. Dostupné z <<http://zahradysmyslu.euweb.cz/zrakove.html>>.

Zemřela Alice Masaryková [online]. Neaktuality. 24. ledna 2014. [cit. 2014-01-24]. Dostupné z <<http://www.neaktuality.cz/zahranici/zemrela-alice-masarykova/>>.

9. Samostatné přílohy

- 01 – Umístění řešeného území
- 02 – Širší vztahy
- 03 – Užší vztahy
- 04 – Současný stav
- 05 – Prostorový rozbor
- 06 – Kompoziční rozbor
- 07 – Majetko-právní vztahy
- 08 – Současný stav vegetačních prvků
- 09 – Fotodokumentace – část 1
- 10 – Fotodokumentace – část 2
- 11 – Fotodokumentace – část 3
- 12 – Fotodokumentace – část 4
- 13 – Koncept
- 14 – Studie
- 15 – Osazovací plán 1
- 16 – Osazovací plán 2
- 17 – Osazovací plán 3
- 18 – Řezy
- 19 – Detaily
- 20 – Mobiliář
- 21 – Prvky pro zřetelově postižené
- 22 – Axonometrie
- 23 – Vizualizace